

**EVALUATIE GEDRAGSCODE
BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD
VAN DE UNIE VAN WATERSCHAPPEN**

EVALUATIE GEDRAGSCODE BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD VAN DE UNIE VAN WATERSCHAPPEN

Auteurs: Arnold van Kreveld (Bureau Ulucus)

In opdracht van: Unie van Waterschappen

Vormgeving: Peter Veldt en Bureau Ulucus

Foto cover: Arnold van Kreveld

Publicatie: © Bureau Ulucus , december 2022
www.ulucus.nl, info@ulucus.nl

INHOUD

1.	Inleiding	6
2.	Aanpak	7
2.1	Opzet vragenlijst	7
2.2	Verspreiding vragenlijst	8
2.3	Beperkingen van het onderzoek	9
2.4	Leeswijzer	9
3	Waterschappen	10
3.1	Respons	10
3.2	Algemeen	11
3.3	Gebruik	14
3.4	Ecologie	20
3.5	Handhaving	22
3.6	Tenslotte	23
4.	Opdrachtnemers	25
4.1	Respons	25
4.2	Algemeen	25
4.3	Gebruik	26
4.4	Ecologie en handhaving	28
4.5	Tenslotte	29
5.	Soortenorganisaties	30
5.1	Respons	30
5.2	Inbreng	30
6.	Provincies en omgevingsdiensten	33
6.1	Respons	33
6.2	Algemeen	33
6.2	Handhaving	35
7.	Andere evaluaties	37
7.1	Interne evaluatie Waterschap Zuiderzeeland	37
7.2	Evaluatie Gedragscode soortenbescherming Rijkswaterstaat	39
8.	Conclusies en aanbevelingen	40
8.1	Algemeen	40
8.2	Conclusies en aanbevelingen	41
8.2.1	Nut en noodzaak	41
8.2.2	Werkbaarheid gedragscode	41
8.2.3	Kennis en gebruik	46
8.2.4	Effectiviteit maatregelen	48
	Bijlage 1 – RVO brief	49
	Bijlage 2 – opmerkingen van provincies/omgevingsdiensten	54

1. INLEIDING

Waterschappen maken bij veel voorkomende werkzaamheden gebruik van de Gedragscode Wet natuurbescherming voor waterschappen, onderdeel soortbescherming, bestendig beheer en onderhoud. Als aan de voorwaarden van de gedragscode wordt voldaan hoeft in voorkomende gevallen geen ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode is een voor de waterschappen onmisbaar instrument voor de uitvoering van beheer- en onderhoudswerkzaamheden die de waterschappen uitvoeren voor de waterhuishouding in vooral het landelijk gebied.

Aanpassing van de gedragscode

De huidige gedragscode is de derde gedragscode (tweede verlenging). Deze is op 22 januari 2019 goedgekeurd door de Minister van LNV en is geldig tot 22 januari 2024. De goedkeuringsbrief meldt dat in het derde loopjaar van de gedragscode een evaluatie dient te worden uitgevoerd.

De Unie van Waterschappen heeft in de zomer van 2022 de evaluatie ten behoeve van ontwikkeling van de nieuwe gedragscode beheer en onderhoud (vierde gedragscode, derde verlenging) in gang gezet. Dit evaluatierapport is het resultaat van deze evaluatie. De uitkomsten van de evaluatie worden meegenomen bij het opstellen van de nieuwe gedragscode.

Het evaluatierapport geeft antwoord op de onderstaande vragen:

1. Hoe doeltreffend en werkbaar is de huidige gedragscode?
2. Welke verbeteringen zouden er moeten worden doorgevoerd in de nieuw op te stellen gedragscode?

Bij de evaluatie was een begeleidingsgroep vanuit de UvW en van waterschappen betrokken, met deelnemers vanuit verschillende disciplines (m.n. ecologen en uitvoerders). De begeleidingsgroep heeft een actieve rol gespeeld, o.a. met meedenken over de te stellen vragen, inhoudelijke discussies over complexe onderwerpen en het becommentariëren van twee conceptversies van deze evaluatie.

RVO heeft geadviseerd over welke groepen te betrekken bij de evaluatie en welke vragen voor te leggen (zie bijlage 1). De evaluatie is vormvrij, maar in deze evaluatie is nauw aangesloten bij het advies van RVO.

Relevante ontwikkelingen

Relevante ontwikkelingen in de regelgeving worden in deze evaluatie aangestipt. De belangrijkste betreft het vanuit het Ministerie van LNV gestarte traject 'Gedragscodes hoe verder'. Er is een eindadvies gepresenteerd, maar een aantal bijlagen bij dit eindadvies is nog niet in definitieve versie gereed. Daarnaast zal de huidige Wet natuurbescherming opgaan in de Omgevingswet, hetgeen (voornamelijk juridische) wijzigingen zal meebrengen voor de nieuwe gedragscode. De verboden, verantwoordelijkheden en het bevoegd gezag blijven gelijk. Relevante ontwikkelingen worden nader bekeken bij het opstellen van de vernieuwde gedragscode. Het proces om te komen tot een nieuwe gedragscode bestendig beheer & onderhoud is najaar 2022 gestart.

2. AANPAK

2.1 OPZET VRAGENLIJST

Uit het evaluatierapport uit 2015¹ (gepubliceerd op 20 januari 2016) is herleid welke vragen voor die evaluatie zijn gesteld. Deze vragen zijn meegenomen in deze evaluatie. Ook de resultaten uit die evaluatie zijn bekeken.

RVO-instructie

RVO heeft de Unie van Waterschappen op 27 juni 2022 een brief gestuurd over de evaluatie van de 'Gedragscode bestendig beheer en onderhoud':

'De evaluatie dient te gebeuren op basis van de bevindingen van alle betrokken partijen die werken met, of te maken hebben met de gedragscode. Hierbij kunt u denken aan projectplanners, aannemers, uitvoerders, controlerende instanties. De resultaten van de evaluatie gebruikt u om de gedragscode te actualiseren, zodat deze nog beter aansluit op uw dagelijkse praktijk. Het is belangrijk te weten of de voorgeschreven werkwijze, de te nemen maatregelen ten behoeve van de beschermde soorten en de controleerbaarheid van het werken met de gedragscode in de praktijk ook goed uitvoerbaar is.

Evaluatie van uw gedragscode is tevens van belang om:

- *inzicht te krijgen of de maatregelen en de natuurkalender werken, dan wel uitvoerbaar zijn;*
- *nut en noodzaak van de gedragscode in kaart te kunnen brengen;*
- *een indruk te krijgen van de feitelijke kennis van de gedragscode bij de verschillende doelgroepen;*
- *meningen te verzamelen over de praktische en administratieve wijzigingen voor en na de introductie van de gedragscode.*

Er wordt sterk aangeraden een enquête onder de gebruikers van de gedragscode te houden. Vragen van deze enquête kunnen gericht zijn op de volgende zaken:

- *Is de gedragscode werkbaar en duidelijk?*
- *Wordt de gedragscode door iedereen die werkzaamheden uitvoert ook gebruikt?*
- *Heeft iedereen voldoende kennis van de gedragscode: wie niet en hoe is het eventuele gebrek aan kennis ontstaan?*
- *Is er duidelijk resultaat ten aanzien van de kennisvergroting bij medewerkers en uitvoerders te zien als gevolg van de introductie van de gedragscode?*
- *Wat zijn de sterke en zwakke punten van de gedragscode?'*

Bij de RVO-brief zat een bijlage met aparte vragenlijsten – met deels overlappende vragen - voor de volgende partijen:

- Opsteller van de gedragscode
- Opdrachtgever (voor zover dit niet de opsteller van de gedragscode is)
- Opdrachtnemer (uitvoerder)
- Soortbeschermende organisatie
- Handhavers (NVWA, provincie, gemeente)

1 Van der Heide JH & Berg GJ, 2016. Resultaten van de enquête: evaluatie gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen, KenB rapport 2015-079. Koeman en Bijkerk bv, Haren.

Vertaling naar de evaluatie 2022

De toelichting van RVO over waartoe de evaluatie dient en de door RVO gesuggereerde voorbeeldvragen zijn in lijn met de enquête uit 2015. Belangrijkste verschil is dat nu wordt uitgegaan van 4-5 te enquêteren partijen i.p.v. één. Om deze reden zijn voor deze enquête vier (de opsteller en de opdrachtgever zijn samengevoegd) verschillende vragenlijsten opgesteld en aan de partijen voorgelegd.

De gevolgde procedure is als volgt:

- De vragenlijsten van RVO zijn als uitgangspunt genomen (voor de opsteller en de opdrachtgever zijn de vragen samengevoegd; er was sprake van veel overlap).
- De vragen uit de evaluatie van 2015 zijn gebruikt om de vragen van RVO aan te vullen en te verhelderen.
- Een aantal vragen is minder sturend opgesteld.
- Om de vragenlijsten meer behapbaar te houden zijn sommige vragen samengevoegd en een enkele door RVO voorgestelde vraag is niet overgenomen. Ook zijn er een paar tussenkopjes toegevoegd. De vragen en tussenkopjes zijn te vinden in hoofdstukken 3-6.
- De vragenlijst voor de soortenorganisaties is vrijwel geheel aangepast. In de door RVO voorgestelde vragen wordt - vermoedelijk onterecht – uitgegaan van veel kennis over de gedragscode en een grote bereidheid om tijd te spenderen aan het beantwoorden van vragen hierover.
- De vragenlijsten zijn voorgelegd aan de begeleidingsgroep voor deze evaluatie. De vele reacties zijn in meerderheid overgenomen.

2.2 VERSPREIDING VRAGENLIJST

De vragenlijsten zijn in de periode 29 augustus - 2 september 2022 verspreid naar de doelgroepen.

Waterschappen en opdrachtnemers

De Unie van Waterschappen heeft de vragenlijsten voor de waterschappen en voor de opdrachtnemers per mail gestuurd aan de leden van de begeleidingsgroep van deze evaluatie. Omdat niet elk waterschap in de begeleidingsgroep was vertegenwoordigd, zijn voor de overige waterschappen de vertegenwoordigers van Team Biodiversiteit benaderd. Het verzoek was de vragenlijst voor de waterschappen zelf in te vullen en binnen het waterschap ook 1-2 andere betrokkenen (bijv. een opzichter, een uitvoerder, een technisch manager of een omgevingsmanager) te vragen dit te doen. Als optie is aangegeven dat men het ook samen zou kunnen doen. Dit vanuit de gedachte dat de respons dan mogelijk hoger zou zijn. Bij samen invullen was wel de vraag aan te geven welke functies betrokken waren bij de beantwoording. I.v.m. privacywetgeving is niet gevraagd naar namen.

Daarnaast is ieder waterschap verzocht om minimaal één opdrachtnemer (bijv. een aannemer en/of een groen bureau) de voor hen bestemde vragenlijst in te laten vullen en retourneren.

Provincies, omgevingsdiensten en handhavers

De provincies zijn benaderd via IPO. De contactpersonen van de provincies is gevraagd om ook een omgevingsdienst en een handhaver te benaderen met de vraag om de vragenlijst eveneens in te vullen. Ook hier is als optie aangegeven dat men dat samen zou kunnen doen. Dit weer vanuit de gedachte dat de respons dan mogelijk hoger is. Bij samen invullen was de vraag aan te geven welke functies en organisaties betrokken waren bij de

beantwoording. I.v.m. privacywetgeving is niet gevraagd naar namen.

Soortenorganisaties

Allereerst is SoortenNL gevraagd of de vragenlijst het beste uit zou kunnen worden gezet via deze koepel, of dat het beter was de soortenorganisaties direct te benaderen. Het advies om dat direct te doen is opgevolgd, waarbij er is geselecteerd op voor de gedragscode meest relevante soortenorganisaties (bekeken vanuit beschermde soorten en mogelijke betrokkenheid bij gedragscodes). Gekozen is voor Vogelbescherming, de Zoogdiervereniging, RAVON, de Vlinderstichting, EIS en FLORON.

2.3 BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

De vorm van het onderzoek kent een aantal beperkingen. De evaluatie is gebaseerd op de antwoorden die respondenten geven. Onbekend is hoe open en eerlijk vragen zijn beantwoord. Daarnaast is de groep die de vragenlijst heeft ingevuld, zeker bij de waterschappen, zeer gevarieerd. Niet alle medewerkers hebben inzicht in alle aspecten. Dit zal in de meeste gevallen geen problemen geven, aangezien veel respondenten gewoon aangeven als zij ergens niet van op de hoogte zijn. In een klein aantal gevallen kon worden geconstateerd dat antwoorden niet overeen kwamen; verschillende medewerkers van eenzelfde waterschap gaven verschillende antwoorden over hoe iets geregeld was. Er was in de geconstateerde gevallen sprake van misverstanden of niet goed op de hoogte zijn in plaats van het bewust geven van verkeerde antwoorden.

2.4 LEESWIJZER

Sommige gegeven antwoorden zijn in dit rapport bij een andere vraag meegenomen dan waar ze zijn gegeven. Daarvoor zijn meerdere redenen. Allereerst zijn vragen soms niet goed begrepen en paste het antwoord beter bij een andere vraag. Verder is bij sommige antwoorden in deze evaluatie een opsomming gegeven (bijv. van manieren waarop de gedragscode is omgezet in praktische hulpmiddelen voor uitvoerders). Als bij andere vragen ook hulpmiddelen zijn genoemd, zijn deze toegevoegd aan de opsomming.

Namen van waterschappen worden soms wel en soms niet genoemd. Reden om ze wel te noemen is bijv. als de antwoorden voor andere waterschappen interessant zijn. In dat geval weten ze wie te benaderen. Belangrijkste reden om namen niet te noemen was om de vertrouwelijkheid bij kritische opmerkingen niet te beschamen. Overigens heeft slechts één persoon gevraagd om het waterschap niet te noemen.

De rapportage is uitgebreid, zeker in vergelijking met de vorige. Dat is een bewuste keuze. Zo wordt voorkomen dat waardevolle informatie verstopt blijft in de ingevulde vragenlijsten (die niet worden gepubliceerd). Iedere lezer heeft hiermee de mogelijkheid beter inzicht te krijgen in de gegeven antwoorden. Lezers die snel inzicht willen kunnen zich beperken tot de samenvatting en de conclusies en aanbevelingen.

3 WATERSCHAPPEN

3.1 RESPONS

De vragenlijst is verstuurd aan alle waterschappen. Allereerst aan de leden van de begeleidingsgroep van deze evaluatie. De waterschappen die niet vertegenwoordigd waren in de begeleidingsgroep zijn benaderd via Team Biodiversiteit van de Unie van Waterschappen.

De vraag was om de vragenlijst zelf in te vullen en daarnaast een of enkele collega's (bijv. opzichters, uitvoerders, technisch managers of anderen die betrokken zijn bij uitvoering van de gedragscode) te vragen dat ook te doen. Tenslotte is ieder waterschap gevraagd ook minimaal één opdrachtnemer (bijv. een aannemer en/of een groen bureau) te vragen een aparte vragenlijst voor opdrachtnemers (uitvoerders/aannemers) in te vullen.

Van de 21 waterschappen hebben er 19 gereageerd (zie ondergaande tabel). Voor de functies werden verschillende omschrijvingen gebruikt, waardoor sommigen lastig waren te plaatsen in de kolommen van de ondergaande tabel. De verdeling geeft echter wel een behoorlijk beeld.

Waterschap	Aantal vragenlijsten	Aantal personen	Ecoloog	Uitvoerder	Opzichter	Beleid	Waterkeringen (gangen, beheer)	Onderhoud	Muskusratten bestrijders	Opdracht-nemer ¹
Aa en Maas	1	4	1			2		1		2
Amstel, Gooi en Vecht	5	5	1		1		1	2		1
Brabantse Delta	2	6	3	1				2		1
De Dommel	1	2	1					1		
Delfland	2	4	2				2			1
Drents Overijsselse Delta	-	-								
Hollands Noorderkwartier	3	3	2					2		
Hollandse Delta	5	1	2	1	1					
Hunze en Aa's	2	5	1			1	1	1	2	
Limburg	1	1	1							2
Noorderzijlvest	3	3		2		1				
Rijn en IJssel	2	2	2							
Rijnland	1	1	1							
Rivierenland	7	60					1		60 ²	
Scheldestromen	1	1							1	
Schieland en Krimpenerwaard	1	4				1		3		3
Stichtse Rijnlanden	1	3	1				2			
Vallei en Veluwe	1	3	3							2
Vechtstromen	-	-								
Wetterskip Fryslan	3	3	1	1					1	
Zuiderzeeland	5	8		1	2		4		1	
Noordoost Nederland	1	1							1	
Totaal	48	126	22	6	4	5	11	12	66	12

¹ Deze groep is niet meegenomen in kolommen 2 en 3 van deze tabel en in dit hoofdstuk en wordt apart besproken in hoofdstuk 4. Deze kolom is hier opgenomen om een inzicht te geven in de via de waterschappen verkregen reacties.

² Dit hoge aantal wordt veroorzaakt doordat de vragenlijsten in twee teams van muskusrattenbestrijders zijn besproken.

Bij het uitwerken van de antwoorden zijn de reacties vanuit de muskus- en beverrattenbestrijders soms apart vermeld. Bestrijding van deze exoten is een specifieke taak met eigen uitdagingen.

3.2 ALGEMEEN

Vraag 1: Hoe vaak is/wordt de gedragscode gebruikt?

De gedragscode wordt volgens de meeste waterschappen dagelijks of bijna dagelijks gebruikt. Een klein aantal respondenten geeft lagere frequenties voor gebruik, tot slechts 4x per jaar of bijna nooit. In een aantal reacties wordt toegelicht dat de gedragscode is vertaald naar werkwijzen, -instructies of -protocollen en dat de gedragscode zelf maar ongeveer 1x per maand tot bijna nooit wordt gebruikt (uitsluitend als naslagwerk en toetsdocument). Eén persoon meldt dat de gedragscode staat voorgeschreven in opdrachten, maar dat er in de praktijk weinig aandacht voor is. Een ander meldt dat het gebruik voor baggeren en schonen goed gaat, maar dat bij overige werkzaamheden in de uitvoering wordt gedaan of werken volgens de gedragscode niet nodig is.

Vraag 2: Voor welke werkzaamheden wordt de gedragscode gebruikt?

Het gebruik betreft vooral baggeren en schonen en bestrijding van muskus- en beverratten/ exoten. Daarnaast het herprofilen van wateren, het maaien van waterkeringen, bermen en graslanden en het snoeien en kappen van struiken en bomen. Onderhoud van keringen, beschoeiingen en duikers en begrazing worden minder genoemd. Eén waterschap geeft aan de gedragscode te gebruiken voor het realiseren van objecten zoals stuwen, bootinlaten, etc. Een ander voor drijfvuilvissen. Eén waterschap geeft aan dat bij onderhoud als beschoeiingen vervangen of wegenonderhoud de gedragscode niet of te weinig wordt gebruikt. Een ander geeft aan dat voor werkzaamheden aan wegen de gedragscode meestal niet nodig is. Een andere respondent geeft echter aan dat de gedragscode ook wordt gebruikt voor onderhoud aan asfaltdijken. Deze persoon meldt dat gebruik nog te sterk persoonsafhankelijk is en beter moet worden geïnternaliseerd binnen de organisatie.

Vraag 3: Is duidelijk wanneer de gedragscode gebruikt kan/mag worden? Zo nee, wat is er niet duidelijk?

Op hoofdlijnen bestaat duidelijkheid over wanneer de gedragscode kan worden gebruikt. Wel zijn er grijze gebieden; de grens tussen bestendig beheer & onderhoud enerzijds en ruimtelijke ingrepen anderzijds wordt gezien als niet voldoende scherp gedefinieerd in de gedragscode. Als voorbeelden worden genoemd het aanleggen van een klein stuk nieuwe beschoeiing, het ophogen van een kering/kades, de kap van bomen (en het onderscheid met snoeien), het baggeren na 8 (16 of 25) jaar, het terugzetten van verlanding of het vervangen van een oude duiker. Eén waterschap gaat er vanuit dat bij functiebehoud er in principe sprake is van beheer & onderhoud, daarbij aangevend dat ook dit criterium geen 100% duidelijkheid geeft. Een ander geeft aan dat voor het vervangen van een duiker een ontheffing moet worden aangevraagd, terwijl deze ingreep vanuit de ecologie hetzelfde is als onderhoud (met een gelijke situatie voor en na de ingreep). Een lid van de begeleidingsgroep geeft aan dat ze goed uit de voeten kan met de beslisboom die is opgenomen in de handreiking beheer en onderhoud stikstofdepositie.

Eén ecooloog vraagt zich af wanneer je ecologisch onderzoek moet doen: 'Enerzijds 'Voor werkzaamheden in de sfeer van bestendig beheer en onderhoud kan doorgaans worden volstaan met het gebruik van bestaande informatie. Anderzijds: het mogelijk voorkomen wordt vastgesteld op basis van bijvoorbeeld habitatkenmerken, eerdere waarnemingen of door het raadplegen van de NDFF'. Wij hebben niet de habitatkenmerken van ons

volledige areaal in beeld. Betekent dat dat we daar wel een grootscheepse (zeer kostbare) inventarisatie voor op moeten starten?’

Een bij een waterschap gedetacheerd ecooloog vraagt zich af of er ook van de gedragscode gebruik mag worden gemaakt als een gemeente opdracht geeft tot werkzaamheden aan wateren. Volgens deze persoon zou dat wel goed zijn, bijv. bij onderhoud aan natuurvriendelijke oevers. Meerdere muskusrattenbestrijders geven aan het ingewikkeld te vinden om te werken in het leefgebied van streng beschermde soorten zoals bever (daar mogen bepaalde klemmen niet worden gebruikt).

Een apart punt betreft toepassing van de habitatbenadering. Als voorbeeld is een casus gedeeld over onderhoud aan krabbenscheer. Hierbij is er verschil tussen de interpretatie van de provincie en van het waterschap. Ook zijn er vragen over de toepasbaarheid bij wateren die zijn aangewezen als KRW-waterlichamen en waarvoor BPRW-toetsing nodig is. De belangen kunnen tegengesteld zijn. Eén waterschap geeft aan dat niet duidelijk is bij de habitatbenadering of het percentage habitat dat gespaard moet worden geldt voor projectniveau, perceelniveau, lokaal of regionaal. Ook is volgens deze persoon niet helder aangegeven dat bij gebruik van de habitatbenadering nog steeds moet worden voorgelopen.

Vraag 4: Is de gedragscode eenvoudig te begrijpen en gebruiken? Welke aanpassingen zouden het gebruik vereenvoudigen?

Zo’n 10-12 reacties geven aan dat de gedragscode goed is te gebruiken. Dat is minder dan de helft. En een deel van deze groep geeft uitsluitend het antwoord ‘ja’. Sommigen geven aan dat de indeling (type werk, algemene maatregelen, soort-specifieke maatregelen) goed werkt. Een even grote groep geeft aan dat de gedragscode erg lang is en voor veel gebruikers te ingewikkelde teksten bevat. Deze groep komt met een flink aantal meer of minder concrete suggesties voor aanpassingen. Ook is er een groep die niet aangeeft of de gedragscode helder is, maar wel suggesties geeft voor aanpassing. Regelmatig wordt aangegeven dat er meer helderheid zou moeten zijn. Twee ecologen verdedigen een ander standpunt; ze geven aan het juist goed te vinden dat er ruimte blijft voor maatwerk omdat omstandigheden lokaal kunnen verschillen.

De belangrijkste suggesties zijn:

- Voeg een voorbeeld ecologisch werkprotocol toe aan de gedragscode.
- Voeg een blokkenschema toe met in de tijd de kwetsbare periode van de soort(en), omdat deze nu eigenlijk alleen in de tekst staan uitgedrukt.
- Voeg een stappenschema toe, met meer afbeeldingen van wat men van elkaar verwacht.
- Maak een praktijkdocument van hoofdstuk 4 van de gedragscode en zorg dat dat in elke tractor ligt.
- Vertaal de gedragscode naar gebruikersvriendelijkere teksten voor uitvoerders in het veld. Concreet is dit op veel plekken al gebeurd. Genoemd zijn:
 - Brabantse Delta heeft zes ecologische werkprotocollen met filmpjes en geeft soorten aan op een App.
 - Waterschap Rivierenland heeft eveneens een aantal ecologische werkprotocollen (incl. een bestekversie) uitgewerkt en daarnaast een richtlijn Wet natuurbescherming.
 - Noorderzijlvest stelde een eenvoudiger document samen voor de buitendienst.
 - Holland Noorderkwartier ontwikkelde een temperatuurschema gebaseerd op de luchttemperatuur en een werkprotocol bestendig beheer en onderhoud.
 - De Dommel gebruikt een notitie ‘werken met de gedragscode in de

- beheerpraktijk’.
- Hunze en Aa heeft maaibeelden opgenomen in werkinstructies.
 - Limburg maakt gebruik van andere werkprotocollen zoals het bever/dassen protocol.
 - Verschillende waterschappen gebruiken factsheets.
 - Voor de bestrijding van muskus- en beverratten is er het ecologisch werkprotocol muskus- en beverratten van de Unie van Waterschappen.

Vraag 5: Is duidelijk wie er verantwoordelijk is (aansprakelijk) voor de juiste toepassing? Is dat het waterschap of de uitvoerder? En is duidelijk welke persoon het betreft?

De verantwoordelijkheden zijn volgens de meeste waterschappen duidelijk belegd. Enkele waterschappen geven aan dat het belangrijk is om mensen te blijven informeren hierover. Dat gebeurt o.a. via trainingen. Toch wordt de verantwoordelijkheid verschillend geïnterpreteerd. Sommige waterschappen geven aan dat het waterschap verantwoordelijk is. Anderen dat het waterschap eindverantwoordelijk is, maar dat de aannemer ook een verantwoordelijkheid heeft. En weer anderen spreken over een gedeelde verantwoordelijkheid. Voor drie waterschappen zijn verantwoordelijkheden niet duidelijk of niet scherp genoeg vastgelegd in de gedragscode.

Eén persoon maakt de problematiek heel concreet: *‘Het is duidelijk dat het waterschap als opdrachtgever de eindverantwoordelijkheid heeft. Het is wel zeer onduidelijk wie binnen het waterschap de verantwoordelijkheid draagt. Ben ik dat als ecooloog omdat ik voorschrijf wat er zou moeten gebeuren? Of zijn mijn collega’s van de aansturing van de aannemer dat omdat zij ervoor kiezen het niet aan de aannemer te communiceren of van de plannen af te wijken? Of de manager die besloten heeft dat we geen toezichthouders meer nodig hebben en we er dus blind van uit moeten gaan dat de aannemer uitvoert zoals wij dat verteld hebben? Of de toezichthouder die alleen maar kijkt of het werk is uitgevoerd en niet of dat volgens het EWP is uitgevoerd?’*

Belangrijke aandachtspunten zijn zowel de verdeling van verantwoordelijkheden binnen het waterschap en tussen waterschap en aannemer. Binnen twee waterschappen leven zorgen of de interne verantwoordelijkheden bij eigen klussen wel voldoende zijn vastgelegd. Eén persoon geeft aan dat niet helder is wie aansprakelijk is bij het overtreden van de wet, een ander dat m.b.t. personen niet altijd duidelijk is wie verantwoordelijk is, zeker als het grove overtredingen betreft. Over dit punt meldt een ander waterschap dat aannemers/loonwerkers/zzp’ers zelf verantwoordelijk zijn om zich aan de wet te houden, en dus ook aan de gedragscode, maar dat het waterschap als opdrachtgever eindverantwoordelijke blijft.

Waterschap Limburg geeft aan dat zij de verantwoordelijkheden hebben belegd. Gebiedsinspecteurs werken in het veld met checklist en verspreidingskaarten en beoordelen of de inzet van een ecooloog nodig is. Ook bij andere vragen kunnen ecologen worden ingeschakeld. De ecooloog informeert de werkvoorbereider over te nemen maatregelen of benodigde onderzoeken. Beide contractaannemers werken conform de gedragscode met eigen werkprotocollen. Het waterschap levert jaarlijks actuele verspreidingsdata. Hoe de contractaannemers de gedragscode implementeren is beschreven in hun flora- en faunaplan. Dit is opgesteld door de ecooloog van de aannemer en goedgekeurd door waterschap Limburg.

Vraag 6: Moet de gedragscode wel of niet behouden blijven (al dan niet met verbeteringen)?

Vrijwel alle respondenten geven aan dat de gedragscode behouden moet blijven. Vaak onderstreept met woorden als ‘absoluut’ of een toelichting als ‘het werk wordt ondoenlijk

zonder gedragscode'. Een enkeling heeft geen mening. Ongeveer de helft ziet graag verbeteringen en verwijst daarbij naar suggesties die bij de voorgaande vragen al zijn gedaan. Een veel genoemd argument voor het behoud van de gedragscode is dat anders het werk wel heel lastig uitvoerbaar wordt. Voor heel veel werkzaamheden zou anders ontheffing moeten worden aangevraagd. Extra zorg daarbij is dat sommige waterschappen in meerdere provincies actief zijn en dan met verschillende eisen te maken zouden kunnen krijgen.

3.3 GEBRUIK

Vraag 1: Wordt de gedragscode bij alle werkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt gebruikt? Zo nee, waarom niet? Wordt in dat geval een ontheffing aangevraagd?

De gedragscode wordt door veel waterschappen gebruikt voor alle werkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt. Voor andere activiteiten (denk aan ruimtelijke ingrepen) wordt ontheffing aangevraagd. Eén respondent geeft aan dat sommige collega's gewoon aan het werk gaan zonder in de gedragscode te kijken of ecologen te raadplegen, maar dat dit over het algemeen wel werkzaamheden zijn met weinig risico op overtreding van de Wet natuurbescherming. Een ander geeft aan dat binnen het eigen waterschap onvoldoende wordt gehandhaafd, omdat de directie daar niet op stuurt. Ontheffingen worden binnen dat waterschap (bijna) niet aangevraagd, want dat is kostbaar en tijdrovend en dan wordt er gezocht naar een manier om te werken waarbij flora en fauna niet in het geding komen. Een derde antwoordt dat er een achterstand is m.b.t. het goed borgen van al het onderhoudswerk binnen de afdeling en er niet wordt gewerkt volgens de gedragscode en ook geen ontheffing wordt aangevraagd. Een vierde respondent geeft eveneens aan dat bij een deel van de collega's, deels uit onwil en deels uit onwetendheid, niet tussen de oren zit dat de gedragscode serieus genomen moet worden. Daarbij wordt aangegeven dat aan de onwetendheid wordt gewerkt, maar dat onwil en cynisme lastiger zijn te veranderen. Een vijfde geeft aan dat vertaling van de gedragscode naar de uitvoering veel tijd kost die er niet altijd is. Een zesde meldt dat er geen ontheffingen worden aangevraagd.

Vraag 2: Hoe wordt de gedragscode in de praktijk toegepast? Wordt er een ecologisch werkprotocol opgesteld of gebeurt het op andere wijze?

De antwoorden op deze vraag geven veel inzicht. Er is overlap met de antwoorden op vraag 4 in 3.2. Het meest gegeven antwoord is 'er wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld'. Hierop zijn allerlei variaties. Ondergaande opsomming is uiteraard verre van compleet en is vooral bedoeld om te laten zien welke uitwerkingen er bestaan en worden toegepast:

- Aa en Maas heeft ecologische werkprotocollen opgesteld. Deze vormen een onderdeel van de onderhoudsbestekken. Bij de aanbesteding wordt aannemers gevraagd aan te geven hoe zij hieraan invulling gaan geven. Daarnaast worden voorzorgsmaatregelen, zoals het deels sparen van begroeiing, zoveel mogelijk generiek meegenomen. Voor locaties van beschermde soorten wordt gebruik gemaakt van de NDFF.
- Brabantse Delta, Hollandse Delta, Limburg, Rijnland en Vallei en Veluwe noemen eveneens ecologische werkprotocollen. Limburg geeft aan dat indien noodzakelijk door een ecooloog een separaat werkprotocol kan worden opgesteld. Hollandse Delta geeft aan dat er werkprotocollen zijn voor alle grote werken en dat voor een groeiend deel van de kleine werkzaamheden ook ecologische werkprotocollen worden opgesteld.
- Brabantse Delta is tevens bezig met het opstellen van een masterplan voor de grote modderkruiper. Dit gebeurt i.s.m. RAVON.

- Delfland stelt n.a.v. een opdracht een ecologisch werkprotocol op.
- De Dommel heeft de mitigerende maatregelen voor maaïen opgenomen in het maaibestek. Het verwijderen van dammen en oeverholten van bevers gaat in overleg met de omgevingsdienst. Bij elke maatregel worden foto's genomen en worden de maatregelen geregistreerd op de website faunaschade.nl. Voor snoeien/kappen en profielwerkzaamheden zijn werkinstructies gemaakt. Er wordt jaarlijks een overzichtskaart met gevoelige watergangen en de soorten die er voorkomen gemaakt. Bij werk aan een gevoelige watergang wordt de werkinstructie van de betreffende soort(en) gebruikt. De habitatbenadering is gevisualiseerd om beter uit te kunnen leggen.
- Noorderzijlvest heeft de gedragscode verwerkt in haar beheer- en onderhoudsplan.
- Rijn en IJssel heeft de gedragscode vertaald in de Handleiding zorgvuldig onderhoud en stelt waar nodig aparte ecologische werkprotocollen op.
- Rivierenland heeft meerdere ecologische werkprotocollen, waaronder een voor alle maaïwerk op dijken (voor aannemers). Er is maatwerk waar nodig. Bij bijzondere soorten als patrijs en kwartelkoning bijvoorbeeld worden aanvullende maatregelen getroffen.
- Schieland en Krimpenerwaard gebruikt voor het maaïen en schonen van watergangen nog steeds het ecologisch werkprotocol dat is opgesteld voor de vorige gedragscode, omdat de maatregelen vergelijkbaar zijn en er inmiddels minder soorten worden beschermd. Wel zijn er nieuwe verspreidings- en habitatgeschiktheidskaarten. Voor elk baggerwerk wordt n.a.v. een bureau- en veldonderzoek een specifiek ecologisch werkprotocol opgesteld. Voor algemeen werk in eigen beheer aan waterkeringen wordt volgens algemene principes gewerkt. Het ontbreekt daarbij vaak aan een actueel toegespitst werkprotocol.
- Vallei en Veluwe heeft formulieren die moeten worden ingevuld voor het voor- en nalopen.
- Zuiderzeeland werkt volgens een ecologisch werkprotocol (er wordt aan een verbetering hiervan gewerkt) en geeft vaak/soms in een startoverleg aan de aannemer aan dat er beschermde dieren of planten in het werk kunnen zitten. Verder wordt het Plan van Aanpak ecologisch werkprotocol standaard toegevoegd aan de bestekken. Wel is er zorg dat er onvoldoende toezicht zou kunnen zijn op het vertalen van het werkprotocol in de werkplannen.
- Wetterskip Fryslân stelt een factsheet op voor aannemers en medewerkers. Een factsheet is een ecologisch werkprotocol. Ook worden toolboxmeetings voor eigen medewerkers en aannemers georganiseerd.
- Muskusrattenbestrijders maken gebruik van een eigen ecologisch werkprotocol.
- De drie medewerkers van Holland Noorderkwartier – met duidelijk verschillende functies - die de vragenlijst hebben ingevuld geven verschillende (elkaar aanvullende) antwoorden. Eén geeft aan dat er werkprotocollen zijn voor specifieke soorten. Nummer twee dat voor alle maaïwerkzaamheden om de ca. 5 jaar een ecologisch uitvoeringsplan gemaakt op basis van de NDFF en de derde medewerker dat er wordt gewerkt volgens een werkprotocol Bestendig beheer en onderhoud.

Een van de waterschappen geeft aan dat niet alle collega's weten dat een ecologisch werkprotocol nodig is en sommigen die het wel weten het opzettelijk 'vergeten', omdat er veel angst is voor vertraging en stiekem sneller gaat.

Vraag 3: Worden werkplannen van uitvoerders / aannemers gecontroleerd op het goed meenemen van de voorwaarden uit de gedragscode / het ecologisch werkprotocol? Zo nee, waarom niet?

Vrijwel alle waterschappen geven aan dat dat gebeurt en dit ook te controleren, vaak steekproefsgewijs. Eén respondent die werkt aan wegonderhoud geeft aan dat dat niet

gebeurt: *'Nee. Geen prioriteit. Het werk moet praktisch haalbaar blijven.'* Een ander antwoordt dat het voorheen nooit gebeurde, maar inmiddels zoveel mogelijk. Door capaciteitsproblemen gebeurt het niet altijd zo grondig als gewenst. Dat laatste punt (capaciteitsproblemen, haast, achterstanden e.d.) komt uit meerdere vragenlijsten naar boven.

Uit de antwoorden blijkt dat er flinke verschillen bestaan in de controles. Dit komt volgens een lid van de begeleidingsgroep van deze evaluatie enerzijds omdat het mensenwerk is, en anderzijds omdat het afhankelijk is van de organisatie binnen het waterschap. Sommige respondenten geven aan dat er in het veld wordt gecontroleerd, terwijl anderen aangeven dat werkplannen van aannemers 'vaak van het kaliber 'we volgen het ecologisch werkprotocol' zijn'.

Vraag 4: Is de habitatbenadering bekend? Zo ja, wordt er gebruik gemaakt van de habitatbenadering of wordt regelmatig gekozen voor het voorlopen?

Een grote meerderheid van de respondenten heeft gehoord van de habitatbenadering. De meeste waterschappen werken hier ook mee. Een aantal waterschappen geeft aan te kiezen voor de habitatbenadering. Er wordt voorgelopen als de habitatbenadering niet mogelijk is. Andere waterschappen zeggen altijd voor te lopen (dus ook bij gebruik van de habitatbenadering). Sommige waterschappen geven aan niet meer voor te lopen, omdat het ondoenlijk is gezien de enorme lengtes aan oevers die vallen onder hun waterschap (genoemd zijn 1000, 2400 en zelfs 3600 km). Ook wordt er getwijfeld aan de effectiviteit, waarbij wordt genoemd dat soorten zoals patrijzen, in het riet broedende soorten en graspiepers lastig zijn te vinden.

Enkele waterschappen geven aan niet scherp te hebben of gebruik van de habitatbenadering betekent dat er niet voorgelopen hoeft te worden. De gegeven antwoorden bekijkend lijken hierover verschillende interpretaties te bestaan, zeker in relatie tot broedende vogels. Een respondent geeft aan: *'Het was voor onze collega's onduidelijk dat bij het volgen van de habitatbenadering voor sommige soorten nog aanvullende maatregelen nodig zijn'*. Een ander waterschap geeft aan over dit onderwerp flinke discussies te hebben gehad met de omgevingsdienst, waarbij deze laatste het standpunt heeft dat ieder nest en iedere vogel gespaard moet worden en dat er dus ook bij de habitatbenadering altijd voorgelopen moet worden. De respondent geeft aan dat dan het hele voordeel van de habitatbenadering wegvalt en concludeert: *'In de nieuwe gedragscode moet dus heel duidelijk worden dat bij de habitatbenadering er NIET hoeft te worden voorgelopen (of wel maar dat vind ik onzinnig)'*.

Eén waterschap meldt dat de eis om 50% te sparen niet past bij de eis vanuit de waterveiligheid dat de dijk zoveel mogelijk te inspecteren moet zijn. Dit waterschap heeft bovendien van de omgevingsdienst te horen gekregen dat ook bij de habitatbenadering moet worden voorgelopen waardoor dit grote voordeel er af gaat. De suggestie is om ook voor het droge te accepteren dat 25% gespaard mag worden.

Eén waterschap zit met een knelpunt: 'zelfs met voorlopen of met een drone met infraroodcamera worden niet al de nesten gezien, we hebben een poging gedaan hiervoor een ontheffing aan te vragen bij de provincie, dit is niet gelukt'. Waterschap Vallei en Veluwe heeft juist goede ervaringen met een drone met warmtebeeldcamera, zeker voor het vinden van zoogdieren en op de grond broedende vogels in grazige en ruige begroeiingen.

Voorlopen en de habitatbenadering

In 'Notitie advies betreffende het voorlopen bij maaiwerkzaamheden' (Bureau Waardenburg, 29 januari 2019) is gekeken naar de effectiviteit van voorlopen (fysiek en met een drone) voor broedvogels en naar eventuele andere (generieke) maatregelen die beter uitpakken voor broedvogels. De eerste conclusie is dat niet bekend is welk deel van de nesten wordt gevonden bij voorlopen (fysiek en met een drone). De verwachting is dat voorlopen in ieder geval zou moeten gebeuren door ervaren broedvogelkarteerders, omdat door mensen zonder ervaring 'het grootste deel van de broedvogels niet gevonden zal worden'. Het wordt echter niet waarschijnlijk geacht dat er in de broedperiode voldoende broedvogelkarteerders beschikbaar zijn. Op basis van expert judgement is de verwachting dat bij éénmalig voorlopen door ervaren karteerders 10-60% van de nesten wordt gevonden. Meerkoeten zullen (bijna) allemaal worden gevonden, bosrietzangers (bijna) allemaal gemist. Drones zijn mogelijk effectiever (wellicht wordt 50-90% van de nesten gevonden), maar alleen bij de juiste omstandigheden qua weer en tijd. Ook met drones is de vraag hoe goed kleine soorten die diep in de vegetatie nestelen worden gevonden.

Vraag 5: Wat is de invloed van de gedragscode op de doorlooptijden van werkzaamheden?

Deze vraag blijkt niet voldoende helder geformuleerd en is niet voor iedereen duidelijk. Veel antwoorden gaan over de tijd die uitvoering van de gedragscode kost en niet over eventuele tijdswinst door de gedragscode t.o.v. een situatie zonder gedragscode. Veel respondenten geven aan dat rekening houden met beschermde soorten tijd kost, waarbij met een goede planning die invloed vaak beperkt is. Anderen geven daarentegen aan dat rekening houden met de natuur veel tijd kost.

Zij die de vraag wel hadden begrepen zoals deze was bedoeld geven aan dat de gedragscode doorlooptijden vermindert/kan verminderen. Een respondent vat het als volgt samen: 'in verhouding met een ontheffing is het uiteraard vele malen sneller. In verhouding tot rücksichtslos aan de slag gaan betekent het vertraging'. Een lid van de begeleidingsgroep van deze evaluatie noemt als extra voordeel minder kosten omdat er geen leges hoeven te worden betaald (zoals bij een ontheffing) en de procedure sneller is.

Verschillende antwoorden gaan over de beperkte tijd die over blijft om te werken, 'zeker in combinatie met het broedseizoen en het stormseizoen/gesloten seizoen op dijken.'

Een respondent licht toe: 'Tijdens de opstartperiode ... is veel vertraging opgelopen ... nu alle gebiedsinspecteurs bekend zijn met de EWP's (door interne cursus) en de inzet van een ecooloog ... is geen vertraging van werkzaamheden.'

Vraag 6: Waar zitten de eventuele zwakke schakels in de praktijk bij uitvoering van de gedragscode?

Bij deze vraag valt vooral de grote variatie in antwoorden op. Het meest frequent worden genoemd:

- De kloof tussen theorie en praktijk:
 - De communicatie tussen partijen is een zwakke schakel. O.a. 'Er is grote afstand tussen de gedragscode en de man op de kraan' en 'er zitten teveel mensen tussen de persoon die de ecologische werkprotocollen heeft opgesteld en de persoon die de werkzaamheden daadwerkelijk uitvoert'.
 - Niet iedereen is goed op de hoogte of overtuigd van het belang.
- In het verlengde hiervan zouden sommigen zelf de regels interpreteren. Dit wordt volgens respondenten gedaan door teammanagers, aannemers, machinisten, etc.
- M.n. ecologen, maar ook anderen, noemen gebrek aan toezicht / handhaving / controle. Zoals een uitvoerder het verwoordt: 'Het voelt enorm vrijblijvend wanneer er niet gecontroleerd wordt, zowel vanuit waterschap als vanuit omgevingsdiensten. Wanneer waterschaps-toezicht niet goed geregeld is blijkt dat er ook veel minder

zorgvuldig met de gedragscode wordt omgegaan.' Een ander geeft aan dat toezicht zich meer richt op de waterkwaliteit dan op goede uitvoering van de gedragscode.

- De bestrijding van muskusratten en beverratten in relatie tot bevers. Genoemde exoten wonen steeds vaker in beverburchten en mogen daar niet worden bestreden. Sowieso bemoeilijkt de toename van het aantal bevers op verschillende manieren de bestrijding van deze twee exoten. De gewenste nulstand van muskus- en beverratten wordt mede hierdoor als absoluut niet haalbaar geacht.

1-2x genoemd worden:

- Exotenbestrijding mist en moet meegenomen worden in de gedragscode, waarbij alle gebieden jaarrond toegankelijk moeten zijn om exoten efficiënt te kunnen bestrijden/beheersen.
- Onvoldoende goede planning van de werkzaamheden, waarbij niet op tijd rekening wordt gehouden met beschermde soorten.
- Wanneer maaien wordt uitgesteld voor de bosbeekjuffer wordt er risico genomen op wateroverlast en dat is aan perceelgebruikers moeilijk uit te leggen.
- De relatie tussen toepassing van de habitatbenadering en de ecologische werkprotocollen.
- Ecologen die te pragmatisch werken en teveel op de aannemer leunen.
- Extra kosten, maatregelen kosten soms meer tijd en tijd is geld.
- De administratie is ingewikkeld en kost veel tijd en dus geld.
- Ondanks slechts 50% maaien toch schade aan vogelnesten.
- De werkbare periode in wateren met platte schijfhoren is te kort.
- Cumulatieve effecten en langs elkaar werken, bijv. meerdere aannemers die aan dezelfde watergang werken met verschillende opdrachten (de een om te schonen en de ander om de baggeren).
- Onvoldoende duidelijkheid over de aanwezigheid van soorten en over de effectiviteit van maatregelen.
- Beschikbaarheid gecertificeerde voorlopers.
- Interne inconsistenties:
 - voorzorgsmaatregelen voor de ene soort(groep) die negatief zijn voor een andere soort(groep)
 - spanning tussen soortbescherming en veiligheid/ARBO. Zo vergt veilig maaien op een helling dat de maaibalk aan de hoge kant van de tractor zit, maar dan drijf je soms dieren in een hoek (of richting de rijweg). En machinisten moeten nu bakken schudden voor grote modderkruipers, maar dat is ARBO-technisch niet te doen
 - 25% van de watervegetatie laten staan belemmert de waterafvoer

Vraag 7: Is alle praktische informatie voor iedere gebruiker goed te vinden? Zijn er zaken onduidelijk of voor meerdere uitleg vatbaar in de gedragscode?

De gedragscode wordt door sommigen lang en ingewikkeld gevonden (zie ook vraag 4 onder 3.2). Ook het grijze gebied tussen beheer & onderhoud en ruimtelijke ingrepen wordt genoemd (zie ook vraag 3 onder 3.2). Verder wordt bij de antwoorden vaak verwezen naar ecologische werkprotocollen en andere vertalingen voor uitvoerders, waardoor er goed is te werken met de gedragscode.

Een onduidelijkheid die wordt genoemd is de term onderhoud waterkeringen en herprofilering; *'een uitleg zou helpen'*.

Er zouden een logboek en een calamiteitenformulier in de gedragscode opgenomen moeten worden.

Verder wordt de vraag opgeworpen of het wel mogelijk is één ecologisch werkprotocol op te stellen voor 1000 km waterkering. Een ecologisch werkprotocol moet immers locatie-specifiek zijn en aan die eis wordt dan niet voldaan. Ook wordt in het ecologisch werkprotocol van het betreffende waterschap niet voldaan aan de eisen gesteld in 2.6 van de gedragscode (het betreft de regels voor afwijken van de gedragscode).

Vraag 8: Vormen de kosten van uitvoering van de gedragscode een knelpunt? Zo ja, welke kosten?

Ook op deze vraag volgen vele verschillende antwoorden, waarvan een deel slaat op uitvoering van de wetgeving en een deel meer specifiek op regels uit de gedragscode. Het meest gegeven antwoord is 'nee'. Eén respondent geeft aan *'wat wettelijk is bepaald moet je betalen'* en een ander *'duidelijkheid vooraf is belangrijk, als het maar begroot is'*. Verder heeft een deel van de respondenten deze vraag niet beantwoord of aangegeven het niet te weten.

Andere antwoorden zijn:

- *'Absoluut niet, de gedragscode biedt mooie alternatieven die minder geld kosten'*.
- Eén waterschap heeft extra toezichthouders moeten inhuren om agrariërs uit te leggen dat vanuit de habitatbenadering 25% van de vegetatie blijft staan.
- Een ander waterschap legt uit dat het verstandig kan zijn in een gebied alle wateren te baggeren, ook die nog voldoende diep zijn, om zo extra voedingsstoffen af te voeren. Dit kost meer, maar verbetert de waterkwaliteit, waardoor minder KRW-maatregelen nodig zijn en op de lange termijn kosten worden bespaard.
- Vanuit de begeleidingsgroep van deze evaluatie wordt hier aan toegevoegd dat het uitvoeren van de gedragscode kan leiden tot wateroverlast en wellicht tot schadeclaims. En verder dat voor goede uitvoering van de gedragscode meer ruimte nodig is (bijv. om voldoende vegetatie te laten staan). Die ruimte zou aangekocht moeten worden en dat is kostbaar.

Vraag 9: Wat zijn de ervaringen met het vastleggen en archiveren van de maatregelen? Is de in de gedragscode voorgeschreven wijze een goede manier van vastleggen?

Een meerderheid van de respondenten geeft aan dat hier geen grote problemen liggen, maar die mening is niet iedereen toegedaan. De antwoorden geven de indruk dat de meeste waterschappen de uitvoering van de gedragscode nog niet hebben gedigitaliseerd en dat hierdoor zaken mis gaan: *'Papier is geduldig. De boekhouding laat te wensen over.'* Een ander meldt: *'Matig tot slecht, wordt gewoon niet gedaan!'*. Enkele waterschappen die gedigitaliseerd hebben geven aan dat dit goed werkt. Digitalisering betekent echter niet automatisch dat er geen problemen zijn: *'Documenten soms onvindbaar en op persoonlijke schijven... We voldoen onvoldoende aan de checks bij 3.6 van de gedragscode (nog geen centrale plek en gelande werkwijze)'*.

Specifieke punten zijn:

- De vangmiddelen voor muskusratten staan nog niet in de App. Beverburchten.
- Vervang 'een kaart met beschermde soorten' door 'de geografische informatie over soorten' moet in het veld aanwezig zijn.

Vraag 10: Zijn de maatregelen bekend gemaakt aan de uitvoerenden? Zo ja, hoe (bijvoorbeeld kick off of een opleiding) en hoe vaak gebeurt dat? Zo nee, zou dat nuttig zijn?

De meeste, maar niet alle, waterschappen besteden hier aandacht aan en in de reacties wordt aangegeven dat dit nuttig is en ook wel dat het meer of beter zou kunnen. Het meest genoemd zijn:

- Toolboxmeetings
- Via opleiding (de cursus zorgvuldig handelen Wnb – bestendig B&O, cursus Wnb niveau 1 en 2)
- Startoverleg / kick-off

Verder:

- Jaarlijkse startbijeenkomsten met aannemers.
- Casussen behandelen in voortgangsoverleg
- Opfrismoment
- Roadshows
- Digitale workshops
- Digitale instructievideo's
- Jaarlijkse evaluatie

3.4 ECOLOGIE

Vraag 1: Wie voert de inventarisaties uit? Waaruit blijkt de deskundigheid van die persoon/ instantie?

Meestal worden (gekwalficeerde) ecologen van een groen bureau of het waterschap ingezet en/of data uit de NDFF gebruikt. Soms worden de ecologen door het waterschap ingehuurd, soms gebeurt dit via de aannemer. In dat laatste geval is er minder controle door het waterschap op de deskundigheid van de ecooloog.

Geen enkel waterschap geeft aan een check te doen op het niveau van de individuele ecooloog, wel gebeurt dat soms op het niveau van het groene bureau (is het lid van het Netwerk Groene Bureaus of is het een bekend bureau?). Eén waterschap let er wel op wanneer er specialistisch inzicht nodig is (bijv. vleermuisspecialist of muizen specialist).

Verder verwijst een aantal waterschappen naar de habitatbenadering, daarbij aangevend dat er bij voorbaat wordt uitgegaan van de aanwezigheid van beschermde soorten en veldchecks derhalve niet nodig zijn.

Waterschap Vallei en Veluwe neemt buiten de wettelijk beschermde soorten 25 aandachtsoorten mee. Dit zijn soorten die voorheen op de Flora- en faunawet stonden en nu nog op de Rode lijst staan. Verder geeft dit waterschap aan dat sommige buitendienstmedewerkers die 4- of 6-daagse cursussen Fauna-controleur of Fauna-inspecteur hebben gevolgd in de veronderstelling zijn dat zij hiermee ecologisch deskundige zijn, terwijl RVO heeft aangegeven dat dat niet zo is. Uit antwoorden van enkele andere waterschappen lijkt het alsof die verwarring breder heerst. Zo geven andere waterschappen aan dat inventarisaties worden uitgevoerd door *'veelal medewerkers van het waterschap die zijn opgeleid tot flora en fauna controleur en inspecteur en die veel veldkennis hebben', 'F en F medewerkers met benodigde opleidingen (F en F inspecteur) en praktijk kennis' en 'er is twijfel of een MBO opgeleide muskus- en beverrattenbestrijder geldt als ecologisch deskundige'*. In het verlengde hiervan geeft een respondent aan dat sommige mensen weliswaar de juiste opleiding hebben gedaan, maar nu weinig kennis hebben, terwijl er ook mensen zijn met veel kennis en ervaring die niet de juiste opleiding hebben gehad en daarom niet tellen als ecologisch deskundige.

Wetterskip Fryslân heeft een Flora en Fauna pool met medewerkers die interesse hebben in flora en fauna, een geschikte vooropleiding hebben gevolgd en vaak in hun vrije tijd als vrijwilliger voor RAVON, FLORON of Sovon actief zijn.

Vraag 2: Is bekend wanneer een ecologisch deskundige moet worden ingeschakeld? Zo nee, waar zitten de onduidelijkheden?

Bijna alle antwoorden zijn bevestigend. Een enkeling geeft aan dat het niet altijd duidelijk is, bijv. *'door de grote diversiteit aan werkzaamheden'* en door *'veel afwijkingen, uitzonderingen in de gedragscode'* of *'door gebrek aan scholing'*.

Eén respondent geeft aan dat alleen deskundigen worden ingeschakeld voor het verplaatsen van meerkoetnesten en bij het opsporen van vleermuizen bij kappen, snoeien en dunnen. Een andere respondent meldt *'ja en nee: het staat in de GC, maar in de praktijk doen we dat zelden'*. Een ander zegt juist *'vaak wordt het zekere voor het onzekere genomen > inschakelen van deskundige / uitvoeren quickscan, indekken is belangrijker dan ruimte gebruiken die de gedragscode in zich heeft.'*

Een muskusrattenbestrijder geeft aan dat dat bekend is, maar dat zij zelf vaak veel deskundiger zijn.

Vraag 3: Is er enig inzicht of de gedragscode effect heeft op de populaties van soorten genoemd in de gedragscode? Wordt hier binnen het waterschap onderzoek naar gedaan?

De meeste respondenten geven aan dat dergelijk onderzoek niet wordt uitgevoerd of dat zij daar in ieder geval niet mee bekend zijn. Een respondent meldt: *'Nee, er vindt geen onderzoek plaats naar effectiviteit van maatregelen, alleen naar voorkomen van soorten.'* Deze respondent verwijst naar de tekst van de gedragscode waarin staat *'dat dergelijk fundamenteel onderzoek geen plaats heeft binnen waterschappen'*. Ook een andere respondent geeft aan gericht onderzoek naar de effecten van het toepassen van de gedragscode nergens lijkt te worden genoemd. Dat klopt inderdaad. In 3.4 staat *'Het waterschap baseert zijn handelen op de beschikbare kennis over de ecologie en de bescherming van de soorten in zijn werkgebied. Het waterschap zal in beginsel geen fundamenteel of toegepast onderzoek starten, zoals naar ingreep/effectrelaties.'*

Een respondent geeft aan dat een verspreidingsonderzoek is opgestart: *'Dit wordt iedere 5 jaar geactualiseerd zodat bekeken kan worden op de gedragscode effect heeft'*. Meerdere respondenten geven aan dat wel onderzoek plaatsvindt voor m.n. KRW, en daarnaast voor stroomgebiedsinventarisaties, ecologische onderzoeken voor projecten, ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Delfland doet onderzoek naar de verspreiding van de platte schijfhoren en bekijkt of er een (voorzichtige) koppeling kan worden gemaakt tussen het schonen van de watergang en het voorkomen van de platte schijfhoren.

Hunze en Aa noemt verschillende onderzoeken: *'1 grootschalig vogelonderzoek (broedsucces irt maaien en andere factoren), 2. nachtvlinderonderzoek als representatieve groep voor insecten irt maaien, 3. Krabbenscheeronderzoek (opgeleverd Bureau Biota), 4. Rol van moerasrand voor overleving macrofauna.'*

Rijn en IJssel geeft aan graag te willen monitoren of het nieuwe maaibeleid (habitatbenadering) effect heeft. Daarbij aangevend dat door het ontbreken van een nulmeting dit wel lastig is. Daarnaast verwijst het waterschap naar het onderzoek stroombaanmaaien waarin is gekeken naar het effect van maaisel laten staan in het water/ op de oevers.

*Vraag 4: Worden resultaten van uitgevoerde ecologische onderzoeken ingevoerd in de NDFF?
Gebeurt dat altijd?*

De meeste respondenten weten dit niet. De groep die een positief antwoord geeft is ook vrij groot. Soms wordt aangegeven dat dat alleen gebeurt voor bijv. broedvogels, of dat waarnemingen worden ingevoerd op www.waarneming.nl en op die manier terecht komen in de NDFF. Een aantal waterschappen geeft invoeren van data in de NDFF mee als eis aan ingeschakelde groene bureaus, maar controleert niet of daaraan wordt voldaan. Eén respondent geeft aan dat het zelden of nooit gebeurt: *‘Worden alleen in interne app geregistreerd, een koppeling zou mogelijk zijn echter moet geen dubbel werk worden’*. Een ander geeft een vergelijkbaar signaal af: *‘Bureaus hebben gastaccounts. Toch worden er maar zelden resultaten van quickscans ingevoerd. Dat is zonde, maar een intern probleem’*.

3.5 HANDHAVING

Is er de afgelopen 3 jaar sprake geweest van een controle door het bevoegd gezag (handhavers) op de uitvoering conform de gedragscode? Zo ja, hoe vaak en met welke resultaten??

Ongeveer de helft van de reacties is negatief of geeft aan het niet te weten. Daarnaast hebben meerdere waterschappen wel contact gehad met handhavers/omgevingsdiensten, maar heeft dit niet geleid tot boetes of andere maatregelen.

Verder:

- Er waren bij enkele waterschappen controles na meldingen van burgers over een – al dan niet vermeend – incident. Eén keer is een boete gemeld en één keer een handhavingsbrief met een waarschuwing voor het niet melden van een bij-gevangen otter (bij muskusrattenbestrijding). Eén incident betreft een bestuurlijke brief n.a.v. een burger die had gemeld dat een waterhoen was gespietst aan een maai arm. Volgens de documentatie was alles volgens de gedragscode gegaan. Wel was slechts één oever voorgelopen, omdat de andere oever particulier bezit was. Volgens de burger zou daar de waterhoen zijn gespietst, volgens de uitvoerder absoluut niet. Er is geen slachtoffer gevonden. De respondent concludeert: *‘Dit voorval geeft aan dat het 1. Zeer moeilijk is om bewijs te verzamelen over wat er echt is gebeurd, en 2. Dat een overtreding zeer gemakkelijk gemaakt is omdat het regelmatig erg lastig is om beide oevers voor te lopen’*.
- Eén waterschap is formeel aangesproken op enkele tekortkomingen.
- Bij één waterschap is het werk tijdelijk stil gelegd en na genomen maatregelen en ecologische onderzoeken weer hervat.
- Een ander waterschap geeft het volgende beknopte antwoord: *‘Fout maaien in broedseizoen. Bomenkap en probleem met omgeving’*.
- Weer een ander meldt: *‘3 maal waarschuwing. Eénmaal boete voor niet terugzetten vis onder de Wet dieren. Er was wel conform de gedragscode onderhouden.’*
- Het meest vervelende voorbeeld betreft een bever met een klem aan zijn poot, waarbij het OM gerechtelijke stappen heeft genomen tegen het waterschap. Het waterschap is vrijgesproken, ook na het hoger beroep. Het OM is vervolgens doorgegaan naar de Hoge Raad. Deze zaak moet nog dienen.
- Een lid van de begeleidingsgroep van deze evaluatie geeft aan dat steeds meer omwonenden zich gedragen als handhaver en bijv. meteen media benaderen. Dit maakt het werken steeds lastiger.

3.6 TENSLOTTE

Heb je aanvullende op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?

Waterschap Aa en Maas:

- Betrek mensen van B&O bij het opstellen van de nieuwe gedragscode. Het waterschap noemt twee adviseurs die graag betrokken worden.
- Pas de maatregel dat schoonsel 48 uur op de kant moet liggen aan. Deze suggestie is inhoudelijk onderbouwd.
- Oeverholen van bever zouden geen beschermde status moeten hebben.
- De voorwaarde dat slootonderhoud niet vanaf de zijde van een oever waar een burcht ligt mag worden uitgevoerd is niet werkbaar.

Brabantse Delta:

- Duidelijke afbakening tussen B&O en RO & I. Dit advies wordt ook door enkele andere respondenten gegeven.
- Meer helderheid over definitie ecologisch deskundige.
- Toetsing van maatregelen op ARBO.

Delfland komt met de volgende adviezen en het aanbod deze nader toe te lichten:

- Verleng het broedseizoen tot half augustus, m.n. daar waar rietvogels broeden.
- Ontwikkel een template voor toezichthouders te gebruiken bij controle van aannemers en een template voor aannemers met een dagelijkse rapportage.
- Voer in een jaar waarin een watergang wordt gebaggerd geen andere maatregelen zoals schoningsmaatregelen uit.
- Bagger waar mogelijk tot de vaste bodem (om zoveel mogelijk voedingsstoffen uit het gebied te halen) en niet tot aan de legger.
- Kom met een eenduidige formulering over watertemperatuur en zuurstof in de waterkolom.
- Kies voor meer systeem-baggeren (analyse van gebieden) om een betere algehele kwaliteit te bewerkstelligen.

Hollandse Delta komt met een voorbeeld waar de letter van de wet tegen de geest in gaat:

- We maaien niet in het voorjaar, om elk risico op één vogelslachtoffer te mijden, maar daardoor kunnen we grasvegetaties niet omvormen naar kruidenrijke vegetaties. De angst voor enkele watervogelslachtoffers heeft dus negatieve effecten op de ontwikkeling van het ecosysteem.
- Focus meer op preventieve maatregelen dan op bewijslast. Maak het aantrekkelijk om faseringsmaatregelen te nemen.

In deze lijn adviseert Hunze en Aa: graag generieke maatregelen met een groot effect, zoals versterking van de groenblauwe dooradering. Volgens het waterschap is het effect hiervan vele groter dan alleen wat doen op een plek waar een beschermde soort zit.

Enkele malen genoemd wordt de hele lastige bestrijding van muskus- en beverratten door de toename van bevers (en otters). Plus de risico's die bevers veroorzaken (tot aan dodelijke ongelukken aan toe). Het dringende verzoek is niet te wachten met het nemen van maatregelen tot er iets misgaat. Ook wordt aangegeven dat het zo goed gaat met de bever dat er minder strikte bescherming nodig is.

Verdere geuite wensen:

- Meermaals genoemd: houd het werkbaar, te begrijpen, uitvoerbaar, etc.
- Twee maal genoemd: graag meer handhaving.

- Alternatieven voor habitatbenadering (en voorlopen) bij zeer smalle watergangen en watergangen met groot risico op wateroverlast bij stremming.
- Stel als waterschap ecologische werkprotocollen op waar aannemers vervolgens alleen beknopte werkinstructies bij hoeven op te stellen. Opstellen van ecologische protocollen bij aannemers leidt te vaak tot onvolledigheden.
- Maak de gedragscode een stuk specifiek per soort.
- Verplicht waterschappen om bepaalde monitoring of onderzoeken in hun gebieden uit te voeren om zo gericht te kunnen beschermen en werken.
- Waterschappen moeten onderbouwd af kunnen blijven wijken van de code, behoud dus paragraaf 2.6.
- Haal best practices op bij waterschappen en aannemers.
- Zou het zin hebben de habitatbenadering jaarrond te laten gelden of levert dat weinig winst op?
- Meer scholing.
- Evalueer of alle waterschappen voldoen aan de verplichtingen organisatie breed (heel hoofdstuk 3 uit de gedragscode, m.n. 3.2).
- Eenvoudigere teksten, meer illustraties.

Als afsluiter een hele pragmatische wens om de gedragscode niet teveel aan te passen, omdat nieuwe werkwijzen implementeren lastig is, veel tijd kost en de geloofwaardigheid van maatregelen aantast: *'de huidige GC werkt over het algemeen prima en we willen graag dat die verlengd wordt'*.

4. OPDRACHTNEMERS

4.1 RESPONS

Er zijn 12 vragenlijsten van opdrachtnemers geretourneerd, 10 van aannemers en twee van een loonbedrijf. In de uitvraag is aangegeven dat naast aannemers ook groene bureaus of andere opdrachtnemers meegenomen zouden mogen worden, maar dat is dus niet gebeurd. Wel zijn de vragenlijsten ingevuld door medewerkers met verschillende functies; directeuren, projectleiders, een uitvoerder, ecologen/groene medewerkers en planners/werkvoorbereiders.

Deze groep is rechtstreeks benaderd door de waterschappen. Hoeveel waterschappen een of meer opdrachtnemers hebben benaderd is niet bekend en daarom kan ook niets worden gezegd over de respons.

Ook over de representativiteit kunnen geen uitspraken worden gedaan. De groep is klein en daarnaast is het voorstelbaar dat waterschappen hun meest coöperatieve opdrachtnemers hebben benaderd. Ook zijn meer proactieve aannemers mogelijk eerder geneigd vragenlijsten in te vullen. Wellicht dat de ingevulde vragenlijsten een te positief beeld schetsen.

De ingevulde vragenformulieren zijn deels via het waterschap ingestuurd en deels rechtstreeks. Daarom worden geen namen gebruikt van opdrachtnemers.

Een ecooloog die werkzaam is bij een aannemer gaf aan graag de werkwijze van zijn bedrijf toe te lichten. Met deze persoon is een afspraak gemaakt en informatie uit dat overleg is meegenomen in de volgende paragrafen.

4.2 ALGEMEEN

Vraag 1: hoe vaak is/wordt de gedragscode gebruikt bij werkzaamheden die worden uitgevoerd voor het waterschap? Bij welk type werkzaamheden gebeurt dat?

Allen geven aan dat dit altijd, doorlopend of bij alle werkzaamheden gebeurt. Slechts één respondent meldt 'voornamelijk bij werkzaamheden die niet in een voorkeursperiode vallen'. De genoemde werkzaamheden zijn schonen van watergangen/baggeren en maai- en groenonderhoud. Een aannemer noemt verder exotenbestrijding, herstelwerkzaamheden en begrazing. Een ander noemt onderhoud van natuurvriendelijke oevers.

Vraag 2: bepaal je zelf of je de gedragscode gebruikt, gaat dat in overleg of wordt dat voorgeschreven?

Het gebruik wordt voorgeschreven in het bestek. Vervolgens bepalen veel aannemers zelf wanneer ze de gedragscode gebruiken, soms in overleg met het waterschap. De meeste respondenten melden daarbij gebruik te maken van hulpmiddelen zoals ecologische werkprotocollen of een F&F-plan.

Vraag 3: wordt de gedragscode bij alle werkzaamheden waarvoor deze geldt gebruikt? Zo nee, waarom niet? Wordt in dat geval een ontheffing aangevraagd? Zo nee, waarom niet?

De gedragscode wordt voor alle werkzaamheden gebruikt. Twee respondenten geven aan dat altijd volgens de gedragscode wordt gewerkt en er daarom geen ontheffing nodig is, twee anderen dat wanneer dat nodig is er een ontheffing of vergunning wordt aangevraagd.

4.3 GEBRUIK

Vraag 1: als gebruik wordt gemaakt van de gedragscode, hoe gebeurt dat? Wordt om beschermde soorten heen gewerkt? Wordt gebruik gemaakt van ecologische werkprotocollen? Zo ja, worden deze aangeleverd door het waterschap? Worden voorwaarden verwerkt in werkplannen of gebeurt dat op nog andere wijze?

Dit is een uitvoerige vraag met een aantal uitgebreide antwoorden. Een van de loonwerkbedrijven maakt gebruik van een ecologisch werkprotocol aangeleverd door het waterschap. Er is duidelijk verschil in de relaties tussen waterschappen en aannemers. Sommige aannemers richten zich vooral op de feitelijke (fysieke) werkzaamheden, terwijl anderen geïntegreerde digitale systemen hebben gebouwd waarin ze voor iedere locatie direct alle data kunnen inzien en data kunnen toevoegen. Sommige aannemers hebben hier veel in geïnvesteerd en zitten goed in de regelgeving. Bij één aannemer zit het hele beheergebied in een systeem. Op een kaart kan worden ingezoomd en kunnen verschillende lagen worden geactiveerd. Eén van die lagen is de verspreidingsdata van beschermde soorten. Omschreven is hoe werkzaamheden moeten worden uitgevoerd. Op deze manier kan iedereen – tot de man op de tractor aan toe – op een tablet zien of er mogelijke conflicten zijn en hoe daar mee om te gaan. Het systeem wordt in feite gebruikt als een ecologisch werkprotocol.

Vraag 2: krijg je bij toepassing van de gedragscode van het waterschap gegevens aangeleverd om te bepalen welke maatregelen moeten worden getroffen of ben je zelf aansprakelijk voor het vaststellen van de (potentieel) aanwezige flora en fauna?

In de regel leveren waterschappen vooraf gegevens over beschermde soorten aan en zijn de aannemers vervolgens verantwoordelijk voor aanvullende controles. Een van de loonwerkbedrijven krijgt een ecologisch werkprotocol en tekeningen met toelichting waar op moet worden gelet.

Vraag 3: in hoeverre zijn de maatregelen en tijdstippen van uitvoering (met als richtlijn de natuurkalender) goed hanteerbaar en uitvoerbaar? Waar zitten de belangrijkste knelpunten?

Over het algemeen geeft dit geen problemen. Wel moet de planning op orde zijn. Als er te laat opdracht wordt gegeven of bijv. de afzet van de bagger niet goed is geregeld kan dat wel problemen geven. Ook het weer geeft wel eens uitdagingen.

Broedende eenden en waterkippen (vermoedelijk worden meerkoeten en mogelijk waterhoentjes bedoeld) worden als soorten genoemd waar rekening mee gehouden moet worden. Eén respondent geeft aan dat er veel tijd nodig is voor baggerwerkzaamheden en dat deze het beste ook in het broedseizoen kunnen worden uitgevoerd zodat kan worden voorkomen dat ‘het werk in een te korte tijd gerealiseerd moet worden waardoor er op verschillende locaties binnen een gebied tegelijk gewerkt moet worden en de vluchtmogelijkheden worden beperkt voor de aanwezige fauna’. Een ander geeft specifiek voor het maaien van rietland aan dat maaien vanaf 15 juli veel te vroeg is. Met een verwijzing naar de natuurkalender broedvogels is het advies om voor rietvogels het broedseizoen te verlengen naar 1 september.

Vraag 4: maakt de gedragscode het uitvoeren van werkzaamheden gemakkelijker (zonder overtreding van de Wet natuurbescherming)? Wanneer wel, wanneer niet?

Deze vraag wordt bevestigend beantwoord. Er is vooraf helderheid over de maatregelen en dat wordt gezien als groot voordeel. Ook het feit dat er geen ontheffing nodig is wordt genoemd als winst. Wel zijn er enkele kanttekeningen. Zo is bijv. de wijze van maaien van watergangen niet altijd goed afgestemd op de mogelijkheden van de machinist en

de machine. Dit kan gevaarlijke situaties opleveren als er geen zicht is op het werk, de ondergrond en eventuele obstakels. Een andere respondent geeft aan dat het voor de chauffeur steeds moeilijker is om zijn werk uit te voeren doordat er in bermen niet of nauwelijks wordt gemaaid en er daarom een slecht overzicht is van de berm of de sloot. Ook is voor een machinist of handwerker een nest niet altijd vanaf de kant te vinden i.v.m. de beperkte bereikbaarheid van watergangen.

Vraag 5: kost het werken met de gedragscode (veel) extra tijd? Waar zitten de belangrijkste knelpunten?

Belangrijk is een goede voorbereiding. Als tijdig bekend is waar welke soorten zitten en waar rekening mee moet worden gehouden vinden de meeste aannemers de eisen prima in te plannen en geven twee van hen aan dat het dan nauwelijks extra tijd kost. Twee geven echter aan dat in de controles meer tijd gaat zitten en een derde schat in dat werken volgens de gedragscode 20% extra tijd kost (bedoeld wordt vermoedelijk t.o.v. geen rekening houden met beschermde soorten). Twee aannemers wijzen er op dat er verschillen in interpretaties voorkomen, waarbij andere belangen (verantwoordelijkheid, gemakzucht, praktische uitvoerbaarheid) kunnen spelen.

Vraag 6: vormen de kosten een knelpunt voor de correcte naleving van de gedragscode? Zo ja, welke kosten (uitvoering, administratie, ...)?

De kosten van een ecooloog worden twee keer als mogelijk knelpunt genoemd. De eerste respondent adviseert om deze kosten als stelpost of tbs post op te nemen zodat de aannemer hier niet op bezuinigd. De tweede geeft aan dat een inspectie tijdens het broedvogelseizoen een extra werkgang betekent. Dit kost geld. De werkwijze van de inspectie staat bovendien niet beschreven. Als voorbeeld wordt voorlopen in hoog gras genoemd. Patrijzennesten zijn dan niet te vinden: *‘Daarmee brengt deze werkwijze dus wel kosten met zich mee, maar nauwelijks extra inzicht in de aanwezige soorten’*. Ook administratieve lasten worden genoemd, evenals kosten voor de cursus Wnb. Voor een van de loonwerkbedrijven is zowel de uitvoering als de administratie meer geworden.

Vraag 7: waar zitten de eventuele zwakke schakels in de praktijk (uitvoering gedragscode)? Zijn er onderdelen onduidelijk of voor meerdere uitleg vatbaar in de gedragscode? Is alle praktische informatie goed te vinden? Zo nee, waar zitten de knelpunten?

Slechts enkele nieuwe punten komen naar voren bij deze vraag. Strategieën zoals habitatbenadering en voorlopen worden gezien als niet duidelijk beschreven. Onwetende burgers die menen het beter te weten zorgen soms voor irritatie en vertraging.

Het loonwerkbedrijf geeft aan dat de verantwoording niet bij een chauffeur kan worden neergelegd. Deze vindt het moeilijk lange gedragscodes en werkprotocollen te lezen. Het moet kort en krachtig zijn. Het werken met een app werkt veel beter. Deze ervaring heeft het bedrijf bij een ander waterschap opgedaan en *‘dat werkt perfect. Je klikt de desbetreffende sloot aan waarna je informatie krijgt wat te doen en welke eisen hieraan zijn verbonden. Na uitvoering vul je de gevraagde gegevens voor de flora en fauna in en meld je de watergang gereed. De watergang verdwijnt uit de app zodat je een goed overzicht houdt... De opzichter ziet wat er gedaan is Er is een mogelijkheid om opmerkingen en foto's toe te voegen.’*

Vraag 8: wat zijn de ervaringen met het vastleggen en archiveren van de maatregelen? Is de in de gedragscode voorgeschreven wijze, bijvoorbeeld werkprotocol of checklist, een goede manier van vastleggen?

De meeste reacties zijn positief. Vastleggen gebeurt met een foto en GIS punt in een digitale werkkaart, in veldcontrolekaarten of via IBIS. Er zijn enkele suggesties voor aanpassing. Allereerst een standaardformulier van het waterschap voor aannemers, zodat deze allen op dezelfde wijze zaken vastleggen. Verder geven verschillende respondenten aan een voorkeur te hebben om zaken digitaal vast te leggen (bijv. via een app in de werktekeningen/maakaarten).

Vraag 9: zijn de maatregelen door het waterschap bekend gemaakt? Zo ja hoe, bijvoorbeeld kick off of een opleiding?

Maatregelen worden bekend gemaakt in het contract/bestek. Daarnaast meldt ongeveer de helft van de opdrachtnemers dat er een startbijeenkomst, kick off, toolbox of ecologisch werkprotocol toelichtingsavond wordt georganiseerd. Een respondent meldt echter dat de maatregelen alleen op papier zijn versterkt. Eén van de aannemers is van mening dat waterschappen zouden moeten eisen dat opdrachtnemers beschikken over medewerkers met Wnb niveau 1, 2 en 3.

4.4 ECOLOGIE EN HANDHAVING

Vraag 1: is helder onder welke omstandigheden je een ecologisch deskundige moet inschakelen? Zo nee, waar zit het knelpunt?

Dit is helder. De enige onduidelijkheid is of voorlopen dient te gebeuren door een ecologisch deskundige.

Vraag 2: is bekend wie je als deskundige moet inschakelen?

Dit is bij alle opdrachtnemers bekend.

Vraag 3: schakel je wel eens een deskundige in bij de uitvoering van de werkzaamheden? Zo ja, hoe vaak en onder welke omstandigheden?

Vrijwel alle aannemers schakelen ecologen in. Vaak externe ecologen of ecologen van het waterschap. Enkele aannemers hebben zelf ook werknemers met 'de juiste diploma's'. Eén aannemer geeft aan dat bij het huidige bestek geen ecooloog ingeschakeld hoeft te worden. Een van de loonwerkbedrijven geeft aan dat dit nog niet is voorgekomen.

Vraag 4: heb je de laatste 3 jaar te maken gehad met controles tijdens of na werkzaamheden? Zo ja, van wie (opdrachtgever of het bevoegd gezag) en hoe vaak? Was alles in orde of waren er problemen? Indien er problemen, wat waren deze, hoe zijn ze opgelost?

De meeste opdrachtnemers zijn de afgelopen jaren gecontroleerd door het waterschap en soms ook door de provincie/omgevingsdienst. Soms is er wekelijks controle door het waterschap, maar één aannemer meldt ook nog nooit te zijn gecontroleerd. Eventuele problemen werden gezamenlijk opgelost. Eenmaal ging het over het doden van een vogel bij maaien. Bij de controle bleek dat de juiste voorzorgsmaatregelen waren genomen. Andere problemen betroffen maaisel dat niet goed was geruimd en afgevoerd, teveel vegetatie laten staan bij gefaseerd maaien, te ruw maaien/scheppen van een beek en te hoge begrazingsdruk door schapen. Volgens een van de aannemers ligt de oorzaak vaak bij nieuwe machinisten en uitzendkrachten bij onderaannemers.

Vraag 5: heb je de laatste 3 jaar te maken gehad met calamiteiten (het verschijnen of ontdekken van beschermde soorten tijdens de werkzaamheden)? Hoe zijn die afgehandeld?

Er worden regelmatig beschermde soorten (o.a. bevers), nesten of exoten ontdekt en die worden gemeld. Eén aannemer heeft op een nieuwe plek een boomkikker gevonden. Een deel van de opdrachtnemers beantwoordt deze vraag negatief.

4.5 TENSLOTTE

Heb je nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?

Er wordt nogmaals benadrukt dat het goed uitleggen van het werk aan de uitvoerenden in het veld belangrijk is. *'Deze mensen werken graag met hun handen en vinden het lastig om administratief te werken, we moeten hier zuinig mee om gaan. M.b.v. een app geef je deze mensen meer duidelijkheid en zullen ze de werkzaamheden beter begrijpen en met plezier uitvoeren.'* En: *'Maak het voor de aannemer werkbaar, dus lever een compleet pakket aan, met een handleiding, weekrapport met tabellen (wat voor het bevoegd gezag noodzakelijk is). Onderzoek voorlopen met trekker, maak de boekhouding simpeler. Leg uit waarom vastleggen hiervan zo belangrijk is.'* Tijdens een gesprek met een aannemer die volledig is gedigitaliseerd kwam overigens naar voren dat niet alle uitvoerenden blij worden van werken met een app; sommigen voelen zich hierdoor juist gecontroleerd.

5. SOORTENORGANISATIES

5.1 RESPONS

De vragenlijst is verstuurd aan EIS, FLORON, RAVON, De Vlinderstichting, Vogelbescherming en de Zoogdiervereniging. Er zijn reacties ontvangen van EIS (een onderwaterbioloog), FLORON (een teamleider met een aquatisch ecooloog), RAVON (een teamleider met een senior medewerker vissen) en Vogelbescherming.

Daarnaast is via een waterschap een reactie van het Flevolandschap (een beheerder, een ecooloog en een hoofd landschap) opgestuurd. Dit is geen soortenorganisatie maar een terreinbeheerder (die ook doet aan soortenbescherming). Die reactie is in dit hoofdstuk meegenomen.

RAVON en FLORON gaven aan hun reactie beknopt te hebben gehouden, maar de belangrijkste punten te hebben ingebracht. Het vragenformulier voor deze groep was al beperkt tot de kern, omdat van deze organisaties bekend is dat ze vanuit het beleid veel worden gevraagd om mee te denken en input te leveren en daar weinig tijd voor hebben.

5.2 INBRENG

Vraag 1: Ken je de Gedragscode Beheer & Onderhoud van de Unie van Waterschappen? Zo nee, ga door naar vraag 4.

Op één na alle organisaties kennen de gedragscode.

Vraag 2: Ben je ooit in aanraking gekomen met de gedragscode? Kan je kort toelichten wanneer en onder welke omstandigheden?

Van de vier organisaties die de gedragscode kennen zijn er drie actief mee in aanraking gekomen.

- Flevolandschap heeft meegewerkt aan het schouwen van watergangen in het broedseizoen door vele kilometers voor te lopen. Ook was er overleg met de aannemer.
- RAVON heeft beheer en onderhoud begeleid, aanvullend vis-onderzoek uitgevoerd bij schonen en baggeren en discussie gevoerd over inzet van een balenpers (= direct persen van maaisel) bij schonen.
- FLORON was actief betrokken bij enkele projecten, zowel inhoudelijk (o.a. monitoring en meerwaarde natuurvriendelijke oevers) als op het vlak van communicatie.

Vraag 3: In hoeverre geeft de gedragscode naar jouw mening de wettelijk beschermde soorten voldoende bescherming? Waar liggen de eventuele grootste bedreigingen voor soorten?

In reactie op deze vraag kwamen veel inhoudelijke zorg- en mogelijke verbeterpunten. Flevolandschap geeft aan dat de wateraanvoer (15 mei en 15 juni) en de zomerschouw (1 juli) schadelijk zijn. Voorlopen van te schonen watergangen vergt veel mankracht en is onbetaalbaar met als gevolg dat grote lengtes niet worden geschoond en bij de schouw worden afgekeurd. Geadviseerd wordt om maaiwerk buiten het broedseizoen uit te voeren. Als dat niet kan zouden werkzaamheden anders moeten worden uitgevoerd. Slechts 5 meter rond een nest niet maaien wordt gezien als veel te weinig om predatie tegen te gaan, 50 meter wordt gezien als veel effectiever.

EIS pleit voor maatwerk en het niet streng en dogmatisch zijn met regels. Dan zullen

agrariërs immers geen risico's nemen en bijv. preventief krabbenscheer verwijderen en sloten 100% schonen (om te voldoen aan een minimaal 80%-eis). EIS is van mening dat veel waterschappen ecologie met de mond belijden, maar tekortschieten bij de uitvoering en handhaving. EIS ziet overigens fosfaatbelasting en droogte als grootste bedreigingen.

RAVON meent dat de in de gedragscode opgenomen principes goed zijn, maar dat de implementatie vaak veel minder is. De volgende voorbeelden worden gegeven: watergangen met beschermde soorten worden volledig geschoond (i.p.v. gefaseerd), ecologische begeleiding ontbreekt, maaisel wordt niet nagelopen, onderzoek naar voorkomen wordt in een te klein gebied uitgevoerd, larven van beekprik en grote modderkruiper worden verplaatst naar ongeschikte gebieden (qua habitat of draagkracht) en het wegvangen voor baggerwerkzaamheden van deze twee soorten gebeurt ineffectief door inschakeling van niet gespecialiseerde bureaus. In een nagezonden mail wordt aangegeven dat de ecologische effectiviteit vaak in de details zit, het maatwerk, en dat dat niet zo kort valt op te schrijven.

FLORON is bezorgd over de niet beschermde soorten. Deze vallen ook onder de zorgplicht en de gedragscode kan hieraan bijdragen. Er zijn nu vrijwel geen waterplanten beschermd en dat betekent dat er voor deze groep geen ecologisch werkprotocol hoeft te worden gevolgd. FLORON pleit voor een 'basiskwaliteit beheer' waarbij o.a. positieve indicatorsoorten KRW (naast vaatplanten ook kranswieren), Rode Lijst soorten (zie de Rode Lijst Vaatplanten²) en landelijk zeldzame soorten worden ontzien. Verder wordt geadviseerd niet te beheren wanneer dat niet nodig is, gefaseerd te beheren en slib/maaisel niet lang op de oever te laten liggen. FLORON verwijst naar Kleurkeur-certificering voor bermbeheer en geeft aan dat er een Kleurkeur-certificering voor oevers en watergangen in ontwikkeling is.

Vraag 4: Ken je andere gedragscodes en kan je iets zeggen over de mogelijke effecten van deze gedragscodes op de staat van instandhouding van beschermde soorten?

De vijf organisaties kennen geen voorbeelden van andere gedragscodes waarbij effecten op de instandhouding van beschermde soorten bekend zijn. FLORON verwijst naar Kleurkeur, NTA-Harkboot³, eigen richtlijnen van verschillende waterschappen en in zijn algemeenheid naar 'vele onderzoeken'. EIS vraagt aandacht voor 'bedrijfsslootplannen' van agrarische collectieven (als onderdeel van ANLb-pakketten) en geeft aan dat deze maatwerkplannen sterk kunnen bijdragen aan de staat van instandhouding van beschermde soorten.

Vraag 5: Heb je suggesties voor specifieke effectieve maatregelen die opgenomen zouden moeten worden in de nieuwe gedragscode?

Er worden veel suggesties gegeven:

- EIS vraagt aandacht voor de groene glazenmaker en (beschermde) waterkevers. Vooral met het kwetsbare popstadium wordt te weinig rekening gehouden. Voorkomen moet worden dat oevers in de popfase (juni-augustus) worden vertrapt door vee, bijv. door het aanbieden van een drinkbak, een drinkvlotter of het uitrasteren van (stukken) oever.
- Vogelbescherming zou graag zien dat watergangen niet worden geschoond in het broedseizoen, waarbij alleen voor het verwijderen van exoten een uitzondering gemaakt zou moeten worden. Het Flevolandschap noemt dit punt ook.

² Zie www.verspreidingsatlas.nl/vaatplanten

³ De kernactiviteit van Harkboot.nl BV is het verwijderen van ongewenste (exotische) wortelende waterplanten met wortel en al.

- FLORON bepleit het beter borgen van behoud (en liefst ontwikkeling) van bijzondere/ diverse water- en oevervegetaties en het opnemen van landelijk zeldzame en bedreigde Rode Lijst soorten.
- RAVON verwijst naar haar eerdere antwoord over wat er mis gaat (zie vraag 3 hierboven), waarbij de te nemen maatregelen voor zichzelf spreken.
- Het Flevolandschap zou graag willen zien dat inventarisatiegegevens worden gedeeld.

Vraag 6: Heb je op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties om mee te nemen bij het opstellen van de nieuwe gedragscode beheer & onderhoud voor de Unie van Waterschappen?

De verbeterpunten en suggesties liggen in het verlengde van de eerdere antwoorden. Aanvullend laat EIS weten dat *'het geleuter over soorten'* niet goed aansluit bij de belevingswereld van uitvoerders en aannemers. De suggestie wordt gegeven om in de gedragscode een hoofdstuk of kader op te nemen over het gebruik en over het natuurvriendelijk afstemmen van machines. Vogelbescherming komt met het advies om in watergangen met rietoevers aan twee zijden per jaar slechts één oever te maaien zodat er voldoende overjarig riet beschikbaar blijft. Het Flevolandschap doet de concrete suggestie om beeld te gebruiken met een ondergrens hoe een watergang erbij moet liggen.

6. PROVINCIES EN OMGEVINGSDIENSTEN

6.1 RESPONS

De vragenlijsten zijn via IPO verstuurd aan de provincies met de vraag deze te delen met hun omgevingsdiensten. In totaal zijn slechts 6 reacties ontvangen:

- Flevoland: ingevuld door OFGV.
- Friesland: ingevuld door een ecooloog en een vergunningverlener.
- Limburg: ingevuld door vijf personen, te weten een adviseur soortenbescherming en ruimtelijke plannen, twee beleidsmedewerkers, een vergunningverlener en een toezichthouder
- Noord-Holland: ingevuld door ODNHN
- Utrecht: ingevuld door de provincie.
- Zuid-Holland: ingevuld door OZHZ

6.2 ALGEMEEN

Vraag 1: kent u de gedragscode beheer & onderhoud van de Unie van Waterschappen?

Allen kennen de gedragscode. OZHZ geeft aan gesprekken te hebben gehad met de UvW en RVO over wat bedoeld wordt met bepaalde passages. Zie hiervoor vraag 2.

Vraag 2: wat is uw mening over de gedragscode? Heeft u suggesties voor aanpassing?

Drie respondenten zijn van mening dat het een goede gedragscode is, waarbij een van hen aangeeft dat het probleem niet in de tekst zit maar in de naleving. Een ander meldt tijdens trainingen Certificering Wet natuurbescherming van medewerkers, uitvoerders en werkvoorbereiders te horen te krijgen dat er goed mee valt te werken.

ODNHN, Limburg en OZHZ geven uitgebreide suggesties. Deze zijn in hun geheel opgenomen in bijlage 2 bij deze evaluatie, zodat ze kunnen worden meegenomen bij de vernieuwing van de gedragscode. De genoemde hoofdpunten zijn:

- Beschrijf de volgende zaken beter: calamiteiten (incl. verantwoordelijkheid en calamiteitsplannen), zorgplicht, het eigenaarschap en de verantwoordelijkheden, B&O versus ruimtelijke ingrepen, hoe om te gaan met nesten in riet, ruigte en struwelen.
- Waak voor interpretaties.
- Toetsen gebeurt aan de Wnb en de gedragscode en niet aan werkprotocollen of andere interpretaties.
- Hoe omgaan met konijn, kleine marterachtigen, wellicht egel.
- Actualiseer de informatie over jaarrond beschermde nesten (provincies hebben eigen beleid).
- Over broedende vogels:
 - Voer altijd een broedvogelcheck uit.
 - Maai niet in de broedtijd, behalve als zeker is dat er geen nesten zijn. Ook al omdat voorlopen niet werkbaar is bij rietranden en andere dichte vegetaties.
 - Over voorlopen: geef aan hoeveel genoeg is, 'Ook afgestemd op risico's, want onnodig altijd alles voorlopen is ook waanzin, liever extra aandacht voor risicovolle plekken'.
 - De vuistregel 15 maart – 15 juli voor het broedseizoen moet niet meer worden genoemd. Gebruik [deze broedkalender](#).
- Neem een vaste opzet van een checklist op.
- Maak de gedragscode SMART met duidelijke cijfers en bewoordingen.

- Voeg natuurkalenders toe.
- Neem als waterschap meer zelf de verantwoordelijkheid; te vaak wordt de onderaannemer als schuldige aangewezen als het fout gaat.

Vraag 3: heeft u de afgelopen 3 jaar contact gehad met waterschappen over de Wet natuurbescherming? Waar gaan de contacten over?

Vraag 4: heeft u de afgelopen 3 jaar contact gehad met waterschappen over de gedragscode? Waar ging dat over? Wie nam het initiatief voor het contact?

Omdat het onderscheid tussen vragen 3 en 4 onvoldoende helder was zijn de antwoorden op beide vragen hier samengevoegd.

Er is regelmatig contact geweest met waterschappen, m.n. vanuit omgevingsdiensten. Ook zijn er waterschappen die de provincie/omgevingsdienst regelmatig benaderen met vragen over toepassing van de gedragscode.

Besproken onderwerpen/problemen:

- Maaibeheer, schonen watergangen.
- Aanleg baggerdepots met de vraag of de gedragscode gebruikt kon worden; het advies was ontheffing aanvragen i.v.m. grote modderkruiper.
- Verstoring beverburcht.
- Verwijderen teveel krabbenscheer: 25% behouden gebeurt al nauwelijks, 50% bij mogelijk voorkomen groene glazenmaker al helemaal niet. Waterschap is 2x middels een aanschrijven op de vingers getikt en schoont nu helemaal niet meer als er krabbenscheer is. Hierdoor verstoppingen watergangen die water aanvoeren naar N2000 blauwgraslanden en die verdrogen nu.
- Wegmaaien 80-90% Nederlandse populatie donker pimperlblauwtje.
- Handhavingsverzoek maaien rietkragen met grote karekiet en verplaatsen werkzaamheden vanwege het voorkomen van een roerdomp.
- Maatregelen die niet onder de gedragscode vallen en waar dus ontheffing voor nodig is, zoals aanleggen natuurvriendelijke oever.
- Verwijderen singelbeplanting die diende als migratieroute ruige dwergvleermuis, waarbij adviezen van de begeleidende ecoloog werden genegeerd.
- Het verwijderen van vegetatie in een foerageergebied van een kraamkolonie van vleermuizen.

Contacten vanuit waterschappen betreffen vooral een check op de interpretatie van de gedragscode en of iets via de gedragscode kan of dat een ontheffing moet worden aangevraagd.

Verder noemt OZHZ twee aandachtspunten:

- Eeuwig durende pachtcontracten die het waterschap afsluit met boeren waardoor het waterschap geen effect meer kan uitoefenen op het maaibeheer. De omgevingsdienst zou graag zien dat de gedragscode ook daar van toepassing is.
- OZHZ krijgt vaak te horen dat de provincie (ook) maait in het broedseizoen, met de vraag of er meer ruimte zit in de gedragscode van de provincie. OZHZ zou graag zien dat zaken meer gelijk worden getrokken, ook voor het draagvlak.

Vraag 5: kan u iets zeggen over de effecten van het bestaan van de gedragscode? Meer of minder overtredingen? Betere of mindere bescherming van beschermde soorten? Meer of minder aandacht voor beschermde soorten tijdens werkzaamheden?

De effecten worden verschillend ingeschat. Enkelen geven aan hier geen inzicht in te hebben. Eén respondent geeft aan dat er minder overtredingen zijn en meer bescherming is door de gedragscode. Een ander meldt in de praktijk te horen dat er door de gedragscode en de bijbehorende certificering meer aandacht op de werkvloer is voor beschermde soorten. Weer een ander meldt dat het goed is dat de gedragscode er is, omdat hierdoor tenminste iedereen een basiscursus gevolgd moet hebben, de invulling van zorgvuldig werken kent en hierdoor meer rekening wordt gehouden met zowel beschermde als algemene soorten.

Twee anderen zijn minder positief. *‘In mijn ogen wordt de gedragscode in een aantal gevallen gebruikt om toch maatregelen te kunnen uitvoeren op tijdstippen die eigenlijk niet passen’*. En *‘de scheidingslijn noodzakelijk beheer en onderhoud en ruimtelijke ingrepen wordt vaak overschreden door te goochelen met termen’*.

Vraag 6: heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties die kunnen worden meegenomen bij de vernieuwing van de gedragscode?

Provincie Limburg pleit voor het met begrip tegemoet treden van onrust over overstromingen. Beschermde soorten spelen dan minder een rol. Verder wordt de suggestie gedaan om een verplichte toolbox op te leggen aan iedere betrokken werknemer (met verplicht tekenen van een presentielijst).

6.2 HANDHAVING

Vraag 1: hoe vaak heeft u jaarlijks tijdens de handhaving van de Wet natuurbescherming te maken met werken volgens de gedragscode (bedoeld wordt de Unie van Waterschappen gedragscode beheer & onderhoud)?

Drie respondenten geven aan dat het gaat om 3-5x per jaar. OZHZ heeft in 2022 28 meldingen ontvangen over maai- en snoeiwerkzaamheden.

Vraag 2: wat is de aanleiding als u te maken heeft met de gedragscode? Zijn het eigen controles, is er sprake van tips, wordt u vanwege een calamiteit door de uitvoerders benaderd, ...?

Het betreft vooral meldingen, klachten en tips van burgers, met daarnaast vragen van waterschappen en eigen controles.

Vraag 3: in hoeverre is de gedragscode handhaafbaar? Zijn er onderdelen onduidelijk? Zo ja, welke?

Twee respondenten wijzen er op dat de gedragscode zelf niet handhaafbaar is, omdat het niet naleven van de gedragscode niet per definitie betekent dat er sprake is van een overtreding van de Wnb en, andersom, het wel naleven van de gedragscode – volgens deze respondent althans - toch tot een overtreding kan leiden.

Het meest lastig zijn termen als ‘zoveel mogelijk’, de definitie van een calamiteit, het feit dat een ecologisch deskundige nu bepaalt binnen welke temperatuurgrenzen mag worden gebaggerd, of iets beheer en onderhoud is of een ruimtelijke ingreep en of broedvogelonderzoek goed is uitgevoerd.

Vraag 4: komt de manier van vastlegging van de maatregelen zoals voorgeschreven in de gedragscode (bijvoorbeeld werkprotocol of checklist) overeen met een eventueel document dat aanwezig was tijdens uw controle?

N.a.v. deze vraag wordt een groot aantal voorbeelden genoemd waarbij zaken niet goed zijn gegaan. Daarbij zijn de problemen overigens niet in alle gevallen gerelateerd aan het onderwerp van deze vraag, te weten hoe het vastleggen is voorgeschreven in de gedragscode:

- De manier van vastlegging is niet goed opgenomen in de gedragscode, waardoor er weer veel ruimte is voor discussie.
- Veel inventarisaties/quickscans worden slecht uitgevoerd en regels niet goed nageleefd.
- De persoon op de kraan//trekker heeft wel een checklist of ecologisch werkprotocol en heeft wel een flora- en faunacursus gehad, maar dat betekent nog niet dat die persoon over voldoende algemene kennis over soorten beschikt.
- Vaak beschikt de onderaannemer niet over de juiste documenten (miscommunicatie tussen aannemers onderling).
- Checklist worden naderhand opgemaakt en er staan afspraken in die niet realistisch zijn, zoals dat een chauffeur op een maaismachine op nesten van vogels moet letten. Het voorbeeld wordt genoemd waarbij er in het struweel of in het riet door de aannemer geen nesten zijn gezien terwijl er volgens de omgevingsdienst op dat moment zangvogels te zien en te horen zijn.

Vraag 5: leidt handhaving van de gedragscode wel eens tot een waarschuwing of zelfs proces verbaal? Op welke onderdelen?

Meestal worden waarschuwingen gegeven, ook omdat bewijslast vaak moeilijk rond te krijgen is. Soms wordt een bestuursbrief geschreven of strafrechtelijk opgetreden (de voorbeelden betreffen maaien).

Vraag 6: wat vindt u van de mate van kennis bij de mensen die de werkzaamheden uitvoeren met de gedragscode? Waar liggen eventuele verbetermogelijkheden?

De reacties variëren van 'slecht' tot 'er zijn bedrijven die het echt heel goed op orde hebben'. Eén respondent geeft aan de indruk te hebben dat het waterschap voldoende doet aan interne opleiding en informatieverstrekking, maar dat daarmee nog niet iedereen voldoende kennis heeft. Als verbetermogelijkheid worden genoemd meer tijd inruimen voor het goed onderzoeken van te maaien percelen. Een positief voorbeeld is dat Waterschap Limburg samenwerkt met vogelwerkgroepen en hierdoor meer informatie heeft over broedvogels op te maaien percelen.

Vraag 7: heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties die kunnen worden meegenomen bij de vernieuwing van de gedragscode?

Geadviseerd wordt om werken in de broedtijd zoveel mogelijk te voorkomen, om beheer & onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling duidelijker te scheiden en een vaste checklist opzet en format ecologisch werkprotocol (met aandacht voor wettelijk belang en alternatieven) op te nemen in de gedragscode. Verder wordt de vraag gesteld of de huidige cultuur waarbij alles leeg en schoon moet zijn voor voldoende waterafvoer voor de boeren nog wel iets is voor deze tijd. Tenslotte wordt benadrukt dat een gedragscode geen toestemming geeft om (verblijfplaatsen van) beschermde dieren te mogen beschadigen of doden. Dit idee leeft wel, volgens de respondent, zelfs bij ecologen van het waterschap: 'Zo van, zo lang de instandhouding van de soort niet in gevaar komt en gehandeld wordt volgens de gedragscode mogen dieren worden gedood en verblijfplaatsen beschadigd.'

7. ANDERE EVALUATIES

Bij het uitvoeren van deze evaluatie zijn ter informatie twee andere evaluaties opgestuurd; een van een waterschap en een van Rijkswaterstaat. Deze zijn bekeken op overlap en op eventuele missende punten. Bij belangrijke missende punten zou dat kunnen liggen aan de gestelde vragen en was er misschien een extra actie nodig. Dat bleek niet het geval, maar de belangrijkste conclusies uit beide evaluaties zijn in het kader van deze evaluatie wel degelijk interessant en worden hieronder daarom op een rijtje gezet.

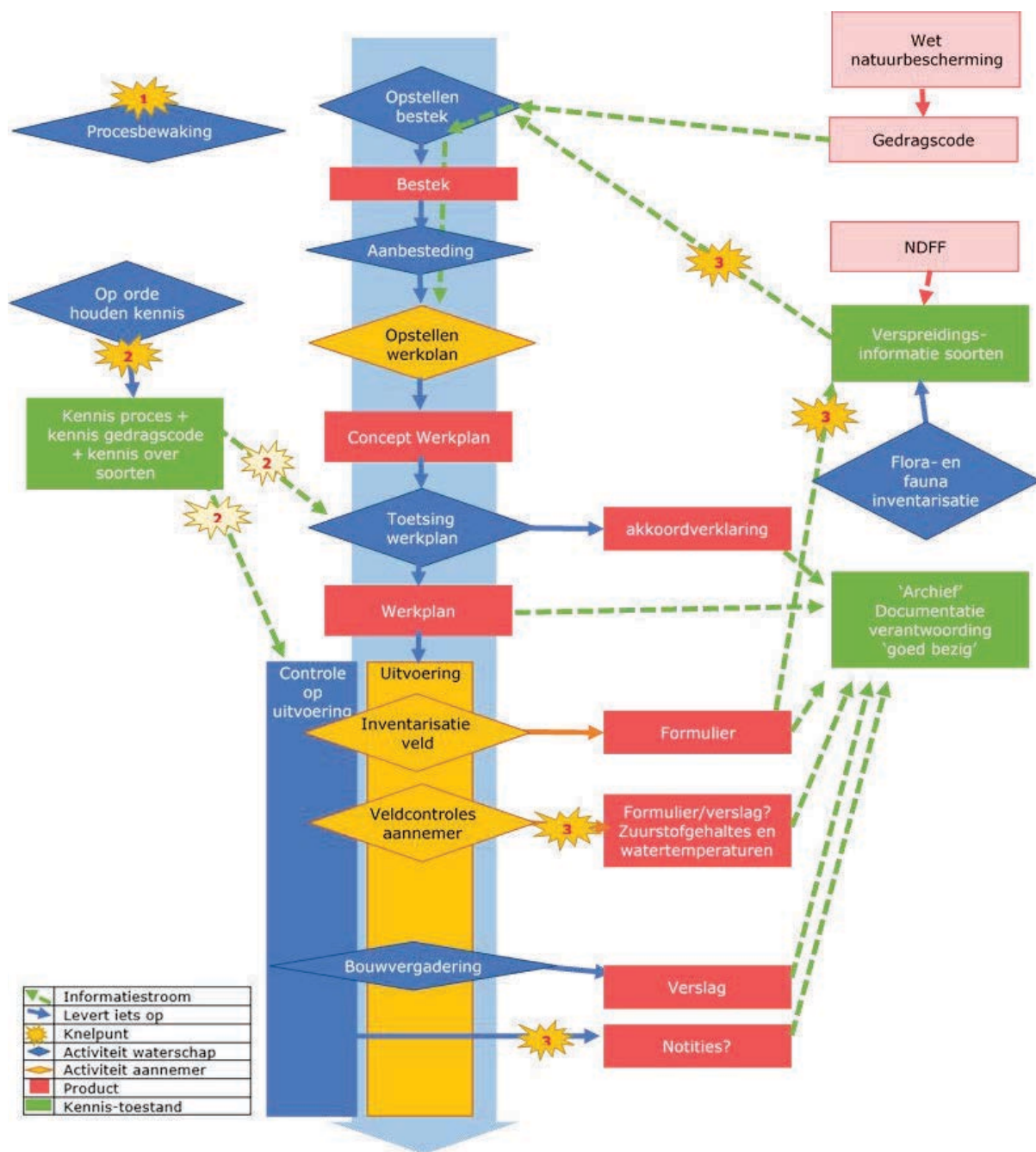
7.1 INTERNE EVALUATIE WATERSCHAP ZUIDERZEELAND

Waterschap Zuiderzeeland heeft tussen juli en september 2020 19 opzichters en 1 werkvoorbereider geïnterviewd om te zien of er wordt gewerkt conform de gedragscode en of er aandachtspunten en/of verbeteringen zijn. De focus van de evaluatie lag op het beheer- en onderhoudswerk van de opzichters vanwege hun sleutelrol voor het waterschap m.b.t. de gedragscode. Opzichters zijn in de praktijk leidend hierin. Meegenomen in de evaluatie zijn beleid, werkvoorbereiding en het inventarisatieproces voor beschermde soorten.

Er kwamen drie belangrijke knelpunten naar voren (zie ook ondergaand schema met het werkproces en de drie knelpunten):

1. **Procesbewaking:** Het is onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het proces om te borgen dat we als waterschap goed omgaan met de Wet natuurbescherming.
2. **Op orde houden kennis:** Er is geen regie op het op peil houden van de kennis bij opzichters en het inwerken van nieuwe collega's.
3. **Vastleggen en benutten verspreidingsgegevens:** Er wordt veel verantwoordelijkheid neergelegd bij de aannemers om soorten op te merken en te beschermen. Iedereen gebruikt verschillende informatiebronnen.

In het evaluatieverslag staan enkele concrete aanbevelingen. De meest relevante worden meegenomen in het hoofdstuk 'Conclusies en aanbevelingen'.

7.2 EVALUATIE GEDRAGSCODE SOORTENBESCHERMING RIJKSWATERSTAAT

Uit de recente evaluatie van de Gedragscode soortenbescherming van Rijkswaterstaat⁴ blijkt dat de belangrijkste knelpunten binnen RWS zijn:

1. **Soortendata:** Er wordt onduidelijkheid ervaren over aangeleverde soortendata door RWS en over verdere inventarisaties en verantwoordelijkheden.
2. **Ecologische werkprotocol:** De eisen voor het ecologische werkprotocol lijken niet altijd duidelijk en het instrument wordt ervaren als een papieren tijger.
3. **Toetsing ecologische werkprotocol:** dit gebeurt (in strijd met de gedragscode) ook door niet-ecologen en het proces wordt als onduidelijk ervaren.
4. **Onvoldoende monitoring op maatregelen:** Het is niet helder bij wie de verantwoordelijkheid ligt en naleving wordt niet gezien als prioriteit.
5. **Afronding projecten:** het tijdstip hiervan is vaak onduidelijk.
6. **Overige:** extra eisen van het bevoegd gezag in ecologische werkprotocollen werken verwarrend en worden als onnodig extra werk ervaren, er zijn knelpunten met eisen vanuit het werk en mogelijkheden die de gedragscode daarvoor biedt.

Ook deze evaluatie bevat aanbevelingen waarvan de meest relevante worden meegenomen in het hoofdstuk 'Conclusies en aanbevelingen'.

4 Sweco, 4 mei 2022. Evaluatie Gedragscode soortenbescherming Rijkswaterstaat. Evaluatierapport. Projectnummer 51007166. NL22-648800269-23156

8. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

8.1 ALGEMEEN

Beperkingen evaluatie

De evaluatie is uitgevoerd conform de instructie door RVO, d.w.z. d.m.v. een uitgestuurde enquête. Daardoor konden relatief snel veel betrokkenen worden bevraagd. Een enquête heeft ook nadelen. Er kan niet eenvoudig worden doorgevraagd bij onduidelijke antwoorden. Verder wordt de waarde bepaald door hoe goed en eerlijk de vragenlijst wordt ingevuld. Het is lastig hierover conclusies te trekken. Toch kan er wel iets worden gezegd. Zo hebben bij veel waterschappen meerdere medewerkers vragenlijsten ingevuld, waarbij de antwoorden soms onderling afweken. In de geconstateerde gevallen was de oorzaak van het verkeerd invullen vrijwel zeker een gebrek aan kennis over het werkveld van collega's. Verder werd er ook door waterschappers kritisch gereageerd op het functioneren van het eigen waterschap of opdrachtnemers. De indruk was dat de vragen open en eerlijk zijn beantwoord.

Verder is het voorstelbaar dat de reacties van aannemers een te positief, en die van omgevingsdiensten een te negatief, beeld schetsen. Het mogelijk te positieve beeld door aannemers kan ontstaan als waterschappers hun 'favoriete' aannemers de vragenlijst hebben doorgestuurd. Het is voorstelbaar dat zij aannemers waar ze minder tevreden over zijn minder snel hebben gevraagd de enquête in te vullen. Een te negatief beeld door omgevingsdiensten is mogelijk, omdat omgevingsdiensten relatief vaak met de gedragscode te maken hebben na klachten door burgers. Dit zou een scheef beeld gebaseerd op incidenten kunnen opleveren. Een aanwijzing hiervoor is dat bij de reacties van de provincies en de omgevingsdiensten deze laatste duidelijk kritischer bleken.

Respons

De respons vanuit de waterschappen was goed, 19 van de 21 waterschappen hebben gereageerd. Dat is minder dan tijdens de vorige evaluatie, toen alle waterschappen reageerden. Er zijn echter per waterschap veel meer reacties ontvangen, vanuit veel verschillende functies. Dit geeft vermoedelijk een breder en meer representatieve indruk. Er zijn slechts 12 reacties van opdrachtnemers (toen aannemers en twee loonwerkbedrijven) ontvangen. Dat is weinig op 21 waterschappen. Maar de reacties waren serieus en uitgebreid. De belangrijkste soortenorganisaties reageerder snel en helder. Jammer, vanwege de discussies over bevers, was dat de Zoogdiervereniging geen vragenlijst heeft ingeleverd. Slechts 6 provincies en/of omgevingsdiensten reageerden. De vragenlijsten zijn wel uitgebreid ingevuld. M.n. provincie Limburg nam de enquête heel serieus met 5 respondenten vanuit verschillende functies die gezamenlijk een reactie gaven.

Over de aanbevelingen

Hieronder worden aanbevelingen gegeven die logisch volgen uit deze evaluatie. Aanbevelingen zijn zo helder mogelijk gemaakt. Zoveel mogelijk is aangegeven wie een aanbeveling op zou moeten pakken, maar dit is deels aan de UvW en de individuele waterschappen.

Aanbeveling aan de begeleidingsgroep van deze evaluatie: neem alle aanbevelingen door, besluit welke worden overgenomen en op welke wijze, door wie en wanneer dat moet gebeuren.

8.2 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De indeling in deze paragraaf sluit aan bij de instructiebrief van RVO (zie 2.1).

8.2.1 Nut en noodzaak

De gedragscode wordt door waterschappen (zeer) frequent gebruikt, m.n. voor schonen/baggeren, maaien en bestrijding van muskus- en beverratten. Het is overduidelijk een noodzakelijk instrument. Zonder de gedragscode zouden er veel ontheffingen aangevraagd moeten worden. Waterschappen en opdrachtnemers vinden dan ook dat de gedragscode behouden moet worden. Formeel is er overigens geen sprake van behoud, maar van het vernieuwen en opnieuw goed laten keuren van een na (deze) evaluatie bijgewerkte gedragscode.

Aanbeveling voor UvW/waterschappen: vernieuw de gedragscode beheer & onderhoud. Betrek hierbij mensen die direct in het veld betrokken zijn bij beheer en onderhoud. Pas niet aan wat niet aangepast hoeft te worden, want nieuwe werkwijzen implementeren is lastig en kost tijd.

8.2.2 Werkbaarheid gedragscode

Hoewel de gedragscode op hoofdlijnen goed voldoet worden er veel mogelijkheden voor verbetering gegeven. De belangrijkste zijn:

- ***Bruikbaarheid in het veld***

De gedragscode wordt gezien als logisch en goed werkbaar, maar niet als goed bruikbaar in het veld. Er is een groot aantal instrumenten ontwikkeld om toepassing van de gedragscode in de praktijk te vergemakkelijken. Waterschappen steken veel tijd in het ontwikkelen van dit soort instrumenten. Denk allereerst aan ecologische werkprotocollen, en daarnaast aan instructiefilmpjes, apps, maaibeelden, een visualisatie van de habitatbenadering, factsheets, werkplannen, plannen van aanpak, etc. Er is inmiddels veel ervaring met het gebruik daarvan. Zowel de instrumenten als de ervaringen daarmee (incl. best practices) zouden beter gedeeld kunnen worden en vervolgens in de gedragscode vertaald naar een meer uniforme werkwijze. Ook suggesties – zoals werken met een beeldbestek – kunnen worden meegenomen.

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: geef in de gedragscode specifieker aan hoe deze toe te passen. O.a. meer helderheid over ecologische werkprotocollen (algemeen versus specifiek), opname standaardformulieren (bijv. voor voorlopen), evt. best practices, e.d.

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: onderzoek of er in de gedragscode beeld kan worden opgenomen van gewenste eindsituaties. Bijvoorbeeld beeldmateriaal van basisvarianten voor gefaseerd maaien die voldoen aan de eisen van de gedragscode. Een mogelijke andere optie is om het verbeelden van gewenste eindsituaties in ecologische werkprotocollen voor te schrijven. Bewaak dat er ruimte blijft bestaan om onderbouwd af te wijken, omdat streefbeeld locatie afhankelijk zijn van veel factoren (o.a. overruimte in de watergang, waterkwaliteit, ruimte in het systeem en aanwezigheid van kreeften).

Aanbeveling voor UvW/waterschappen: verzamel de instrumenten die waterschappen inzetten en maak de beste voor alle waterschappen beschikbaar. Apps worden genoemd als een instrument waar ook de uitvoerders in het veld goed mee uit de voeten kunnen.

- **Het ecologisch werkprotocol**

Sommige waterschappen hebben standaard ecologische werkprotocollen. Dit vergemakkelijkt de uitvoering. De vraag die één respondent stelt is of het wel mogelijk is één ecologisch werkprotocol op te stellen voor 1000 km waterkering, omdat een ecologisch werkprotocol locatie-specifiek moet zijn. In 3.1 staat inderdaad: 'De gedragscode kan voor specifieke situaties door een ecologisch deskundige met nadere beschermende maatregelen worden uitgebreid, welke worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol'. Ook in 3.5 staat een vergelijkbare tekst. In een recente evaluatie van de gedragscode van Rijkswaterstaat (Sweco, 2022) staat dat de eisen voor het ecologisch werkprotocol niet helder zijn en dat het document wordt gezien als een papieren tijger. Ook blijkt het document te worden getoetst door niet-ecologen.

Aanbeveling voor waterschappen: waterschappen die standaard ecologische werkprotocollen voor bepaalde handelingen gebruiken moeten kritisch bekijken of deze voldoen aan de regels (en voldoende situatie-specifiek zijn).

- **De eenduidigheid van teksten**

Er worden veel voorbeelden gegeven waarbij verschillende interpretaties mogelijk zijn en er wordt op gewezen dat en teveel zou worden geïnterpreteerd. Breed leeft de wens om teksten eenduidiger (objectief toetsbaar, niet op verschillende wijzen interpreteerbaar) te maken. Dat lijkt logisch, maar sommige medewerkers van waterschappen zijn bang dat hiermee de mogelijkheid tot maatwerk wordt belemmerd. Het risico bestaat dat strenge, strakke grenzen leidt tot in de praktijk onlogische keuzes.

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: maak daar waar dat mogelijk en wenselijk is teksten helder en eenduidig. In de aanbevelingen hieronder worden de belangrijkste punten genoemd. Streef niet in alle gevallen naar volkomen eenduidige teksten. Ten eerste zullen er altijd grensgevallen blijven; volledige eenduidigheid is een illusie. Ten tweede hebben eenduidige teksten een belangrijk nadeel; de ruimte voor maatwerk wordt ingeperkt en daarmee kan de gedragscode op punten gaan knellen.

- **De verantwoordelijkheden**

Hoewel de meeste waterschappen aangeven dat de verantwoordelijkheden duidelijk zijn, verschillen de toelichtingen. Een meerderheid gaat ervan uit dat het waterschap verantwoordelijk is, maar anderen wijzen op de verantwoordelijkheid van aannemers en ook van individuele medewerkers om zich aan de wet te houden. Een klein aantal is van mening dat de verantwoordelijkheden niet scherp genoeg zijn vastgelegd in de gedragscode. In 3.3 staat helder dat het waterschap verantwoordelijk is. Niet vastgelegd is wie binnen een waterschap welke verantwoordelijkheden draagt. Uit een interne evaluatie van waterschap Zuiderzeeland was onduidelijke verantwoordelijkheden (m.n. rond de borging van het proces hoe als waterschap goed om te gaan met de gedragscode) één van de drie belangrijkste knelpunten. Een recente evaluatie van Rijkswaterstaat noemt eveneens onduidelijkheid over bij wie de verantwoordelijkheid ligt als één van hun zes knelpunten.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: neem helder op of het waterschap of een opdrachtnemer verantwoordelijk is voor bepaalde stappen. Op blz. 24 van de Gedragscode B&O van ProRail staat een schema dat als basis gebruikt kan worden.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: neem in de nieuwe gedragscode op dat de interne verantwoordelijkheden voor de uitvoering binnen een waterschap helder dienen te worden belegd. De wijze waarop de verantwoordelijkheden worden belegd is een zaak van het waterschap, maar het in de vorige aanbeveling genoemde schema geeft een goed bruikbare indeling.

Een concreet probleem is dat bij een aantal waterschappen vanuit wordt gegaan dat een fauna-controleur of -inspecteur of iemand die de cursussen Wnb heeft gedaan gezien kan worden als een ecologisch deskundige. Ook is niet altijd helemaal helder voor welke activiteiten een ecologisch deskundige moet worden ingezet. En er zijn voorbeelden waar erbij vanuit wordt gegaan dat er een ecologisch deskundige nodig is, terwijl iemand anders dat werk ook zou kunnen uitvoeren.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: geef in de gedragscode duidelijk aan wanneer iemand een ecologisch deskundige is (zie de nieuwe definitie van RVO) en wanneer dat niet het geval is, neem bijv. de volgende zinsnede op: 'een ecologisch deskundige volgens deze gedragscode is alleen iemand die voldoet aan de formele definitie daarvoor van RVO; een fauna-controleur of -inspecteur of iemand die de Wnb-cursussen heeft gedaan is daarmee nog géén ecologisch deskundige zoals bedoeld in deze gedragscode'.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: neem duidelijk op voor welke werkzaamheden een ecologisch deskundige (conform de definitie van RVO) moet worden ingezet en noem ook voorbeelden van ecologische werkzaamheden die door anderen mogen worden uitgevoerd.

- ***Het verschil tussen beheer & onderhoud enerzijds en ruimtelijke ingrepen anderzijds***
Er spelen twee punten. Allereerst wordt zowel door de waterschappen als door provincies/omgevingsdiensten aangegeven dat het verschil tussen beheer & onderhoud en ruimtelijke ingrepen niet altijd helder is. Een lid van de begeleidingsgroep geeft aan dat ze goed uit de voeten kan met de beslisboom die is opgenomen in de handreiking beheer en onderhoud stikstofdepositie. Aan die beslisboom zou het aspect 'effect op soorten' uit de RVO-definitie (zie het RVO Reikwijdtedocument 1.0, oktober 2022) moeten worden toegevoegd. De Gedragscode Provinciale Infrastructuur heeft eveneens een beslisboom (zie blz. 27).

Ten tweede is er soms ook onbegrip bij gebruikers. De voorwaarden voor ruimtelijke ingrepen zijn strikter, terwijl deze niet per definitie grotere negatieve effecten op beschermde soorten hoeven te hebben dan beheer & onderhoud. Dit argument kan worden meegenomen in gesprekken met RVO.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: ga in de nieuwe gedragscode uit van de nieuwe definitie van RVO voor beheer & onderhoud. Kijk aan de hand van concrete voorbeelden of de nieuwe definitie voldoende helderheid geeft en probeer in overleg met RVO waar nodig meer scherp te krijgen. Vat indien mogelijk alles samen in een beslisboom.

Aanbeveling voor UvW/waterschappen: neem de definities ook mee bij het opstellen van de nieuwe gedragscode kleinschalige ruimtelijke ingrepen.

- **De natuurkalender**

Meerdere partijen geven aan dat de in de gedragscode genoemde periode voor het broedseizoen (in 4.2 staat dat als vuistregel 15 maart – 15 juli kan worden aangehouden) niet klopt. M.n. voor een soort als kleine karekiet is dit veel te vroeg. Aangeraden wordt in plaats daarvan de natuurkalender broedvogels op te nemen. Een alternatieve oplossing die is aangedragen en onderbouwd door Waternet is vogels opdelen in vier groepen; rietvogels, watervogels, weidevogels en bos- en struweelvogels.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: verwijder 15maart - 15 juli als vuistregel voor het broedseizoen. Verwijs in plaats daarvan naar de natuurkalender broedvogels (of neem deze op) of kom met een ander alternatief voor het bepalen van de kwetsbare periode voor broedvogels.

Enkelen pleiten voor het (weer?) opnemen van natuurkalenders voor individuele soort(groep)en in de gedragscode. In de nieuwe Gedragscode Provinciale Infrastructuur is gekozen om per werkzaamheid een natuurkalender voor de verschillende soort(groep)en te geven. In de nieuwe gedragscode B&O van ProRail wordt per soort(groep) aangegeven welke maatregelen in welke volgorde genomen kunnen worden. Daarbij wordt voor sommige maatregelen vermeld wat de kwetsbare periode is en soms wordt verwezen naar een ecooloog.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: bekijk of natuurkalenders voor soort(groep)en weer opgenomen zouden moeten worden in de vernieuwde gedragscode, of dat een andere oplossing beter past.

- **De habitatbenadering en voorlopen**

Deze twee onderwerpen worden veelal gezamenlijk aangesneden en geven aanleiding tot verwarring. Een vraag die opkomt bij het lezen van de ingevulde enquêtes is of dit twee alternatieve maatregelen zijn of dat de habitatbenadering aanvullend is op voorlopen. Dat wordt verschillend geïnterpreteerd en is daarmee onvoldoende helder.

Er bestaat veel twijfel aan de effectiviteit van voorlopen, zeker daar waar sprake is van niet ervaren voorlopers. Bekend is dat zelfs ervaren broedvogelkarterders veel nesten van verborgen broedende soorten zoals patrijs, kleine karekiet, bosrietzanger en graspieper missen. Ook zien respondenten ecologische risico's of nadelen bij het voorlopen. Zoals een respondent aangeeft: bij voorlopen en vervolgens alles maaien wordt primair het individu (en dan nog alleen broedende vogels) gespaard, maar is de ecologische schade groot (zowel voor de vogels waar het om gaat en die leefgebied verliezen, als voor de meeste andere beschermde en niet beschermde soorten). Bij de habitatbenadering wordt minimaal 25% van de leefomgeving gespaard, hetgeen ecologisch vrijwel altijd veel gunstiger is dan de maatregel van het voorlopen. Daarmee sluit de habitatbenadering beter aan bij de geest van de Wet natuurbescherming.

Voorlopen wordt daarnaast veelal gezien als bedrijfsmatig niet haalbaar gezien de enorme lengtes aan watergangen (tot duizenden kilometers per waterschap) en de complexe logistiek en administratie van de overdracht van informatie van voorloper naar onderhoudsmedewerker. Bovendien wordt een gebrek aan ervaren voorlopers genoemd. De zorgen worden bevestigd door onderzoek (zie 3.3, vraag 4).

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: onderbouw de effectiviteit van voorlopen of concludeer dat voorlopen niet/beperkt effectief is. Indien het effectief is, geef

duidelijker aan of – en zo ja, wanneer en in welke gevallen – er moet worden voorgelopen. Geef ook expliciet aan wanneer en in welke gevallen voorlopen niet nodig is. Indien voorlopen niet effectief is, kijk dan welke alternatieve maatregelen dat wel zijn.

Als alternatief voor voorlopen wordt ‘voorvliegen’ met een drone of een vliegtuig met warmtecamera (infrarood) geopperd. Hiermee is en wordt ervaring opgedaan. Ook deze benadering kent echter praktische en inhoudelijke bezwaren.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: deel ervaringen met drones en vliegtuigen met warmtecamera's en evt. andere alternatieven voor voorlopen. Geef in de gedragscode aan of drones en/of vliegtuigen volstaan als alternatieve vorm van voorlopen? En zo ja, onder welke voorwaarden.

M.b.t. de habitatbenadering is voor een aantal respondenten onduidelijk of deze maatregel aanvullend is aan voorlopen (of voorvliegen), of een alternatief daarvoor. Eén waterschap heeft daar discussies over gevoerd met de omgevingsdienst, waarbij de omgevingsdienst aangeeft dat altijd moet worden voorgelopen. Dat is overigens niet zo opgenomen in de gedragscode. Verder vinden sommigen het onduidelijk hoeveel vegetatie moet worden gespaard en hoe het in de gedragscode opgenomen percentage moet worden geïnterpreteerd (op project-, perceel-, lokaal- of regionaal niveau). Tenslotte verzoekt een waterschap om een alternatief voor de habitatbenadering bij zeer smalle watergangen en watergangen met groot risico op wateroverlast bij stremming.

FLORON pleit voor ‘basiskwaliteit beheer’ waardoor ook niet-beschermd soorten worden beschermd. De habitatbenadering lijkt een goede invulling voor dit type beheer. Ook verwijst FLORON naar ‘bedrijfsslootplannen’ van agrarische collectieven (als onderdeel van ANLb-pakketten) en geeft aan dat deze maatwerkplannen sterk kunnen bijdragen aan de staat van instandhouding van beschermd en overige soorten. Ook deze aanpak zou overlap kunnen vertonen met de habitatbenadering.

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: licht de habitatbenadering goed toe, onderbouw deze, geef aan waar deze raakt aan andere initiatieven (zoals basiskwaliteit beheer en bedrijfsslootplannen) en geef concreet, eenduidig en volledig aan waar bij gebruik van de habitatbenadering aan moet worden voldaan.

Aanbeveling voor nieuwe gedragscode: breng een voorkeursvolgorde aan voor maatregelen voor maaien en schonen in de nieuwe gedragscode. Bijv. als voorkeursmaatregel afzien van maaien en schonen in het broedseizoen. Als dat niet mogelijk is volg dan de habitatbenadering. Als dat ook niet mogelijk is kies dan voor voorlopen. Geef daarbij aan onder welke voorwaarden een maatregel met een lagere voorkeur mag worden geaccepteerd en hoe en door wie deze afweging moet worden gemaakt.

- **Muskus- en beverratten en bevers**

Muskusrattenbestrijders geven aan dat het bestrijden van muskus- en beverratten steeds lastiger wordt door de toename van het aantal bevers. Vooral omdat afstand moet worden gehouden van burchten en bovendien beide exoten steeds vaker intrekken bij bevers. De gewenste nulstand wordt hierdoor niet als haalbaar geacht. Deze problematiek is een gevolg van de Wet natuurbescherming (zoals vastgelegd in de Kennisdocumenten, met daarin vermelde afstanden tot burchten e.d.) en kan

niet met aanpassing van de gedragscode worden opgelost. Ook andere partijen (o.a. Rijkswaterstaat en ProRail) lopen aan tegen problemen met bevers.

Verder wordt m.b.t. bevers aangegeven dat oeverholen geen beschermde status zouden moeten hebben en dat de voorwaarde dat slootonderhoud niet van de zijde van een oever waar een burcht ligt mag worden uitgevoerd niet werkbaar is. Tenslotte wordt er gewaarschuwd niet te wachten met het nemen van maatregelen tot er een ongeluk gebeurt (bijv. in dijken of andere taluds).

Aanbeveling aan UvW/waterschappen: kaart de problematiek op het gebied van de bestrijding van muskus- en beverratten bij en in beverburchten aan samen met andere partijen die hier tegenaan lopen en probeer samen met het bevoegd gezag een oplossing te vinden. Probeer dit tijdig te regelen voor de nieuwe gedragscode, zodat eventuele extra ruimte hierin meegenomen kan worden. Een alternatieve aanpak is aanpassing van het beverprotocol.

8.2.3 Kennis en gebruik

- **Kennis**

Uit een interne evaluatie van waterschap Zuiderzeeland komt als één van de drie belangrijkste knelpunten naar voren dat er geen regie is op het op peil houden van de kennis bij opzichters en het inwerken van nieuwe collega's. Dit punt werd niet direct genoemd tijdens deze evaluatie, maar indirect kwam het wel langs. Zo bestaat er een groot verschil in kennisniveau tussen medewerkers van waterschappen. Het kennisniveau tussen aannemers lijkt nog groter; er zijn aannemers die een proactieve rol spelen op het gebied van ecologie en (onder)aannemers die nauwelijks kennis hebben.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: specificeer op welke momenten en op welke wijze het eigen personeel geïnformeerd moet worden; dit als aanvulling van wat is opgenomen in 3.3 van de huidige gedragscode.

Het informeren van aannemers lijkt breed te gebeuren. Al in de aanbesteding en in bestekken wordt relevante informatie opgenomen. Verspreidingsgegevens worden overgedragen en er worden startbijeenkomsten, kick offs of toolbox meetings gehouden. Slechts een enkeling geeft aan dat dit niet gebeurt. Iets breder leeft de vraag of het voldoende gebeurt en voldoende effectief is.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: specificeer – als aanvulling op 3.3 van de huidige gedragscode - op welke momenten en op welke wijze opdrachtnemers geïnformeerd moeten worden. Opname van een gedragscode in een bestek is onvoldoende. Bij ieder werk met risico's op beschermde soorten zou standaard een fysieke startbijeenkomst moeten worden georganiseerd. Bij meerjarige contracten dient er jaarlijks een fysiek contactmoment te zijn met uitleg en toelichting bij de gedragscode.

- **Gebrekkige uitvoering**

De indruk bestaat dat waterschappen zich over het algemeen en op hoofdlijnen goed houden aan de gedragscode, maar dat er ook nog veel misgaat. Dit signaal komt van soortenorganisaties, provincies en omgevingsdiensten, maar ook van medewerkers van waterschappen (zowel van ecologen als van anderen). De meest genoemde oorzaak van incidenten en slechte uitvoering lijkt te worden veroorzaakt door onvoldoende kennis, onwil, haast en angst voor vertraging. Eén respondent geeft aan dat aan de onwetendheid wordt gewerkt, maar dat onwil en cynisme lastiger zijn te

veranderen. Het gaat echter niet alleen mis in de uitvoering. Er wordt een enkele keer ook gewezen op directies die ecologie onvoldoende aandacht geven en ecologen die te pragmatisch zijn of niet gespecialiseerd in de soort waar het om gaat.

Gebrek aan handhaving door waterschappen zelf en door omgevingsdiensten wordt eveneens gezien als probleem. De uitvoering voelt dan te vrijblijvend en bij weinig controle wordt er minder zorgvuldig met de gedragscode om gegaan.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: neem op dat er regelmatig inspecties worden uitgevoerd in het veld om te bepalen of de uitvoering van de gedragscode goed gebeurt. Neem de bevindingen op in een logboek. De inspecties kunnen worden uitgevoerd door eigen medewerkers of externen. Specificeer hoe vaak dit dient te gebeuren.

Het tegenovergestelde speelt ook. Bij sommige waterschappen is er de laatste jaren sprake van een omslag ten goede door een incident dat enorm veel aandacht kreeg of door handhavingsacties.

Een belangrijke zwakke schakel in de communicatie betreft de kloof tussen theorie en praktijk. Er is grote afstand tussen de gedragscode of het ecologisch werkprotocol en de man op de kraan. Ten tweede wordt het zelf interpreteren van regels veel genoemd als probleem.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: leg vast dat ieder waterschap een aanpak ontwikkeld om proactief te werken aan deze problematiek. Daarvoor zijn verschillende opties. Bijv. minimaal 1x per jaar met aannemers, ecologen, werkvoorbereiders en uitvoerders probleemlocaties bezoeken om deze samen te bespreken. Dit helpt problemen op te lossen en om beter begrip en betere contacten te krijgen en lijntjes te verkorten.

- ***Veiligheid/ARBO***

Een aantal uitvoerders constateert spanning tussen ARBO-eisen/veiligheid van medewerkers en het uitvoeren van de gedragscode.

Aanbeveling voor de waterschappen: bevraag uitvoerders in het veld minimaal 1x per jaar (bijv. in voortgangsgesprekken) of er werkzaamheden zijn die vanwege de gedragscode zo moeten worden uitgevoerd dat dit in strijd is met ARBO-eisen of de veiligheid en los eventuele knelpunten op.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: Neem in de gedragscode op hoe wordt omgegaan met strijdigheden tussen beschermende maatregelen en andere verplichtingen (b.v. met Waterwet, groenbeheerplan, contracteisen, veiligheid, beverprotocol, dassenprotocol, otterprotocol, N2000, maatregelen van andere soorten, etc.) en maak dit onderdeel van het ecologisch werkprotocol.

- ***Monitoring/NDFF data***

Het is onduidelijk of resultaten van onderzoeken worden ingevoerd in de NDFF. Enkele respondenten geven aan dat dat vaak niet gebeurt.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: neem het uploaden van soortwaarnemingen in de NDFF op als verplicht/bindend in contracten/opdrachten en maak dit onderdeel van het risicodossier/toets dit.

8.2.4 Effectiviteit maatregelen

In haar instructie-brief heeft RVO de vraag opgenomen of de gedragscode een gunstig effect heeft op populaties van soorten genoemd in de gedragscode. Tijdens het traject 'Gedragscodes hoe verder' werd duidelijk dat er beter gaat worden gekeken naar de effectiviteit van maatregelen. In de huidige (goedgekeurde) gedragscode staat echter expliciet dat het waterschap in beginsel geen fundamenteel of toegepast onderzoek zal starten.

Aanbeveling voor UvW/waterschappen: bespreek op regelmatige basis (bijv. jaarlijks) welke onderzoeken worden uitgevoerd, waar onderzoek naar nodig is en deel resultaten. Zorg voor een centrale locatie/database waar deze informatie is te vinden.

Aanbeveling voor de nieuwe gedragscode: doe gericht onderzoek naar de effectiviteit van maatregelen waarvan de effectiviteit beter onderbouwd zou moeten worden.

Aanbeveling voor RVO/LNV: zorg voor een toegankelijke digitale locatie/database met onderzoeksresultaten naar de effectiviteit van maatregelen. Hou op deze locatie een lijst bij van lopend onderzoek, zodat organisaties met vergelijkbare vragen elkaar kunnen versterken. Neem hierin ook best professional judgements van bijv. soortenorganisaties op.

**BIJLAGE 1 – RVO BRIEF
EVALUATIE GEDRAGSCODE B&O)
(27 JUNI 2022)**

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

Unie van Waterschappen
D. Blom
Koningskade 40
2596 AA DEN HAAG

Vergunningen & Handhaving

Team Vergunningen Natuur
Postbus 19530
2500 CM Den Haag
www.rvo.nl

T 088 0424242
wnb@rvo.nl

Onze referentie

GC/2018/003

Bijlagen

1

Datum 27 juni 2022
Betreft Evaluatie gedragscode

Geachte mevrouw Blom,

Op 1 februari 2019 is de door uw organisatie opgestelde gedragscode 'Gedragscode Wet natuurbescherming voor waterschappen – onderdeel soortbescherming – bestendig beheer en onderhoud' goedgekeurd. Conform de voorwaarden van gedragscodes is het verplicht om in het 3^e jaar een evaluatie van uw gedragscode uit te voeren. De evaluatie dient te gebeuren op basis van de bevindingen van alle betrokken partijen die werken met, of te maken hebben met de gedragscode. Hierbij kunt u denken aan projectplanners, aannemers, uitvoerder, controlerende instanties. De resultaten van de evaluatie gebruikt u om de gedragscode te actualiseren, zodat deze nog beter aansluit op uw dagelijkse praktijk. Het is belangrijk te weten of de voorgeschreven werkwijze, de te nemen maatregelen ten behoeve van de beschermde soorten en de controleerbaarheid van het werken met de gedragscode in de praktijk ook goed uitvoerbaar is.

Evaluatie van uw gedragscode is tevens van belang om:

- inzicht te krijgen of de maatregelen en de natuurkalender werken, dan wel uitvoerbaar zijn;
- nut en noodzaak van de gedragscode in kaart te kunnen brengen;
- een indruk te krijgen van de feitelijke kennis van de gedragscode bij de verschillende doelgroepen;
- meningen te verzamelen over de praktische en administratieve wijzigingen voor en na de introductie van de gedragscode.

Enquête

Er wordt sterk aangeraden een enquête onder de gebruikers van de gedragscode te houden. Vragen van deze enquête kunnen gericht zijn op de volgende zaken:

- is de gedragscode werkbaar en duidelijk?
- wordt de gedragscode door iedereen die werkzaamheden uitvoert ook gebruikt?
- heeft iedereen voldoende kennis van de gedragscode: wie niet en hoe is het eventuele gebrek aan kennis ontstaan?

Is er duidelijk resultaat ten aanzien van de kennisvergroting bij medewerkers en uitvoerders te zien als gevolg van de introductie van de gedragscode?

- wat zijn de sterke en zwakke punten van de gedragscode?

In de bijlage treft u een voorbeeld vragenlijst aan.

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op www.rvo.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
namens deze:

Robin Nieuwenkamp

Teammanager Vergunningen Natuur Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Deze brief is met zorg gemaakt, maar heeft geen handtekening in de ondertekening omdat de brief automatisch is verwerkt.

Bijlage: Voorbeeldvragen voor de evaluatie van de gedragscode

Opsteller van de gedragscode

Datum
27 juni 2022

- hoe vaak is/wordt de gedragscode gebruikt?
- Is duidelijk wanneer de gedragscode gebruikt kan/mag worden?
- wordt de gedragscode bij alle werkzaamheden gebruikt? zo nee waarom niet?
Is in dat geval een ontheffing aangevraagd?
- wat zijn voor u de voor- en nadelen van de gedragscode?
- wat zijn uw ervaringen met het vastleggen en archiveren van de maatregelen?
Is de in de gedragscode voorgeschreven wijze, bijvoorbeeld werkprotocol of checklist, een goede manier van vastleggen?
- zijn de maatregelen bekend gemaakt aan de uitvoerenden en zo ja hoe, bijvoorbeeld kick off of een opleiding?
- zijn er zaken onduidelijk of voor meerdere uitleg vatbaar in de gedragscode?
- hoe zijn uw ervaringen met de verdeling van verantwoordelijkheden?
- moet uw gedragscode wel of niet behouden blijven (al dan niet met verbeteringen)?
- waar zitten de zwakke schakels in de praktijk (uitvoering gedragscode)?
- is de archivering goed geregeld en voor iedereen duidelijk?
- is alle praktische informatie voor iedere gebruiker goed te vinden?
- vormen de kosten een knelpunt voor uw bedrijfsvoering?
- heeft u te maken gehad met controles in het veld?
- wat is uw ervaring met de handhaving van de gedragscode?
- heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?

Opdrachtgever (voor zover niet de opsteller van de gedragscode)

- wordt de gedragscode bij alle werkzaamheden gebruikt, zo nee waarom niet?
Is in dat geval een ontheffing aangevraagd?
- als u gebruik maakt van de gedragscode, waarom doet u dat?
- Wat is de invloed van de gedragscode op de doorlooptijden van projecten?
- wat zijn voor u de voor- en nadelen van de gedragscode?
- wat is het meest onduidelijk in de gedragscode?
- wat zijn uw ervaringen met het vastleggen en archiveren van de maatregelen?
Is de in de gedragscode voorgeschreven wijze, bijvoorbeeld werkprotocol of checklist, een goede manier van vastleggen?
- zijn de maatregelen bekend gemaakt aan de uitvoerenden en zo ja hoe, bijvoorbeeld kick off of een opleiding?
- hoe zijn uw ervaringen met de verdeling van verantwoordelijkheden?
- moet uw gedragscode wel of niet behouden blijven (al dan niet met verbeteringen)?
- waar zitten de zwakke schakels in de praktijk (uitvoering gedragscode)?
- is duidelijk wie er verantwoordelijk is (aansprakelijk)?
- wie voert de inventarisaties uit? waaruit blijkt de deskundigheid van die persoon/instantie?
- heeft de gedragscode volgens u een gunstig effect op de populaties van soorten genoemd in de gedragscode?
- wat zou er verbeterd kunnen/moeten worden aan de gedragscode?
- heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?
- heeft u te maken gehad met controles in het veld?
- wat is uw ervaring met de handhaving van de gedragscode?

- **Opdrachtnemer** (uitvoerder)
- wordt de gedragscode bij alle werkzaamheden gebruikt, zo nee waarom niet? Is in dat geval gedocumenteerd afgeweken of een ontheffing aangevraagd?
- Wordt er bij projecten ook gebruik gemaakt van andere gedragscodes en zo ja, waarom?
- wat zijn voor u de voor- en nadelen van de gedragscode?
- wat zijn uw ervaringen met het vastleggen en archiveren van de maatregelen? Is de in de gedragscode voorgeschreven wijze, bijvoorbeeld werkprotocol of checklist, een goede manier van vastleggen?
- zijn de maatregelen bekend gemaakt aan de uitvoerenden en zo ja hoe, bijvoorbeeld kick off of een opleiding?
- wat is het meest onduidelijk in de gedragscode?
- moet uw gedragscode behouden blijven (al dan niet met verbeteringen)?
- Draagt de gedragscode bij aan het verminderen van administratieve lasten?
- waar zitten de zwakke schakels in de praktijk (uitvoering gedragscode)?
- is duidelijk wie er verantwoordelijk is (aansprakelijk)?
- zijn de in de gedragscode genoemde definities voldoende duidelijk?
- wie voert de inventarisaties uit? Waaruit blijkt de deskundigheid van die persoon/instantie?
- heeft de gedragscode volgens u een gunstig effect op de populaties van soorten genoemd in de gedragscode?
- heeft de gedragscode het uitvoeren van werkzaamheden gemakkelijker gemaakt (zonder overtreding van de Wet natuurbescherming)?
- wanneer schakelt u een deskundige in bij de uitvoering van de werkzaamheden?
- is bij u voldoende bekend wie u als deskundige moet inschakelen (indien van toepassing) en waaraan deze moet voldoen?
- heeft u te maken gehad met calamiteiten? hoe heeft u dit afgehandeld?
- zijn de maatregelen en natuurkalender, indien aanwezig, goed hanteerbaar en uitvoerbaar?
- vormen de kosten een knelpunt voor de correcte naleving van de gedragscode?
- heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?
- Heeft u te maken gehad met controles in het veld?
- wat is uw ervaring met controles tijdens en na de werkzaamheden?

Soortbeschermende organisatie (zoals Zoogdiervereniging, SOVON, RAVON)

- wat is het expertisegebied van uw organisatie?
- wordt, naar uw mening, gebruik gemaakt van goedgekeurde gedragscodes bij werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en ruimtelijke ontwikkeling en ingrepen?
- zijn de maatregelen en natuurkalender, indien aanwezig, goed hanteerbaar en uitvoerbaar?
- is uw expertise ingeschakeld bij de uitvoering van werkzaamheden volgens de gedragscode?
- ziet u, als gevolg van de invoering van de gedragscode een verbetering of een achteruitgang in de staat van instandhouding van soorten (beschreven in de gedragscode), en kunt u die verschillen aangeven?
- voert uw organisatie inventarisaties uit ten behoeve van de uitvoering van de gedragscode?
- vindt u dat de inventarisaties goed gebruikt worden?

- Zijn de maatregelen genoemd in de gedragscode goed hanteerbaar en uitvoerbaar?
- Worden de beschermende maatregelen voldoende gemonitord om de effectiviteit te bepalen?
- Vind er voldoende monitoring plaats om de effecten van werkzaamheden op aanwezig soorten te toetsen?
- worden natuurkalenders gehanteerd? zo ja, gebeurt dat op de juiste wijze?
- Wordt er naar uw mening zorgvuldiger gehandeld ten aanzien van de beschermde soorten sinds de invoering van de gedragscode?
- Geeft de gedragscode de wettelijk beschermde soorten voldoende bescherming?
- heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?

Handhavers (NVWA, provincie, gemeente)

- hoe vaak heeft u jaarlijks daadwerkelijk tijdens handhaving van de Wnb te maken met werken volgens een goedgekeurde gedragscode?
- wat zijn uw ervaringen met het opstellen van een proces verbaal?
- is tot vervolging overgegaan of tot een transactie gekomen?
- zijn de maatregelen en natuurkalender, indien aanwezig, handhaafbaar?
- Komt de manier van vastlegging van de maatregelen zoals voorgeschreven in de code, bijvoorbeeld werkprotocol, checklist, overeen met het document wat aanwezig was?
- hoe zijn uw ervaringen met (bij)scholing en informatievoorziening over de gedragscode?
- vindt u de gedragscode duidelijk genoeg om mee te werken?
- zo nee, wat kan er volgens u duidelijker?
- is er volgens u voldoende kennis bij de mensen die de werkzaamheden uitvoeren conform de gedragscode?
- worden er minder overtredingen van de Wnb geconstateerd sinds de invoering van de gedragscode?
- wordt er naar uw mening zorgvuldiger gehandeld ten aanzien van beschermde soorten sinds de invoering van de gedragscode?
- Op welke punten zou de gedragscode verbeterd kunnen/moeten worden?
- heeft u nog op- of aanmerkingen, verbeterpunten en/of suggesties?

BIJLAGE 2 – OPMERKINGEN VAN PROVINCIES/OMGEVINGSDIENSTEN

De belangrijkste punten uit deze reacties zijn meegenomen in hoofdstuk 6 (en hoofdstuk 8). Deze bijlage is toegevoegd, zodat waterschappen desgewenst de reacties van hun provincie/omgevingsdienst in meer detail kunnen bekijken.

Limburg:

Jan B:

2.7 Calamiteiten beter beschrijven waarbij ook een belangenafweging wordt gemaakt tussen Natura 2000 doelen en de calamiteit.

3.1 Ook beschrijven hoe men met de zorgplicht moet omgaan.

3.5 Hier staat: *werkzaamheden in gebieden met lokaal soms zeer algemeen voorkomende beschermde soorten, waarvoor geen verblijfplaats is aan te geven, zoals rugstreeppadden, zandhagedissen en grote modderkruipers*. Maar dit zijn, zeker in Limburg, geen algemene soorten. De Grote Modderkruiper is zelfs een habitatrictlijnsoort.

- Daarnaast is het zeer lastig of wel bijna onmogelijk om nesten van riet of ruigtesoorten te vinden. Er wordt in de gedragscode niet goed omschreven hoe men hiermee dient om te gaan. Dit geldt ook voor kleinere zangvogels in struwelen. Als er een territorium indicerende waarneming in een gebied is, kan er ook vaak van uit worden gegaan dat er gebroed wordt.

4.3 Hoe wordt nu met het konijn omgegaan nu hij op de rode lijst is geplaatst. Dit geldt ook voor de kleine marterachtigen in de lijst en wellicht ook voor de egel.

4.4.1 pagina 34-35: *Als tweede alternatief geldt dat jaarrond maaien is toegestaan als in het broedseizoen (15 maart tot 15 juli) door middel van een inspectie voorafgaand aan het maaien is vastgesteld dat de genoemde objecten vrij zijn van broedende vogels en hun nesten (het zogenoemde 'voorlopen'). De nesten worden kort voor het maaien gemarkeerd en ontzien bij het maaien (indicatie: 5 meter rond het nest niet maaien). De markering wordt direct na de werkzaamheden verwijderd om vermijdbare predatie door kraaien of vossen te voorkomen. De (voorzorgs) maatregelen worden, met het Pagina 35 van 84 oog op controle door handhavende instanties, goed gedocumenteerd.*

Dit voorlopen is in de praktijk niet werkbaar bij rietranden, ruigten, dichte struwelen en andere dichte vegetatietypen.

Bovenstaande opmerkingen gelden in grote lijnen ook voor de andere genoemde werkzaamheden. Bij vogels zou er niet gemaaid moeten worden in de broedtijd of men moet 100% zeker weten dat er geen nesten zijn.

Rachael: ik neem aan dat deze vragen ook aan de Waterschappen gesteld worden? Wij hebben bij projecten vaker nog wel discussie of iets wel/niet onder de gedragscode kan vallen. Wanneer is iets beheer en onderhoud, en wanneer is het eigenlijk gewoon iets nieuws. Ik weet niet of deze definities scherper geformuleerd kunnen worden?

Lynn: Gedragscode zo SMART mogelijk opstellen met duidelijke cijfers en bewoording. Zo is voor iedere partij duidelijk wat er wordt bedoeld. Een duidelijkere scheidslijn tussen ruimtelijke ontwikkeling en beheer en onderhoud. Een vaste opzet van een checklist opnemen. Daarbij altijd een onafhankelijk ecooloog in laten schakelen als er sprake is van twijfel bij een situatie.

ODNHN:

Ik mis tabellen waarin meest gunstige (en ongunstige) tijdsperiode voor de uit te voeren werkzaamheden wordt aangegeven (zoals in oude gedragscode).

Het broedseizoen is fout aangegeven. De hele vuistregel van 15 maart tot 15 juli moet niet meer genoemd worden. Het werkt foutief handelen in de hand. Het broedseizoen is afhankelijk van de voorkomende soorten binnen een werkgebied. Gebruik hiervoor de broedkalender (<https://www.vogelbescherming.nl/docs/2840f8f0-79aa-4bb8-956e-53476e87bf7b.pdf>) en voer altijd een broedvogelcheck uit. Dit geldt voor alle werkzaamheden. Ook voor het schonen van sloten en het maaien. Meermaals krijgen wij meldingen dat nesten kapot gemaaid zijn. Bv voor de fuut, kan broeden tussen half feb tot eind oktober. Of de kleien karekiet van mei tot half augustus.

Het baggeren/schonen van sloten is mogelijk vanaf 15 juli. Hiermee worden hele populaties van algemeen voorkomende soorten verwijderd (voedsel voor beschermde soorten en eieren vast gekleefd aan planten van bv kleine watersalamander, libellen, slakken) ook voor algemeen voorkomende soorten geldt de zorgplicht (1.11 Wnb). Straks met de Omgevingswet wordt de bijzondere zorgplicht ingevoerd waarbij ook rode lijst soorten ontzien moeten worden.

Ook zal de weder invoering van de soortprotocollen flora en fauna van STOWA (<https://studylibnl.com/doc/901557/knoflookpad---soortprotocollen-flora--en-faunawet>) een goed hulpmiddel zijn.

Meer gebruikmaken van bronnen over de aanwezigheid van Wnb soorten en de algemene zorgplicht en sturing door het waterschap zelf. Te vaak wordt de onderaannemer als schuldige aangewezen als het fout gaat.

OZHZ:

In de gedragscode is niet vastgelegd welke onderzoeksinspanningen er nodig zijn om de aanwezigheid van nesten te bepalen. Bij minimale inspanning is dus hierbij het risico op overtredingen het grootst. Deze overtredingen zijn echter niet of nauwelijks te handhaven, omdat 'voorlopen' of andere manieren van onderzoeken niet in de huidige gedragscode vastgelegd zijn. Wanneer is het goed, goed genoeg, fout? Dat is elke keer de grote vraag, die moeilijk te beantwoorden is.

Mijn **suggestie 1** is dus om meer duidelijkheid en/of meer sturing te geven over hoe en hoeveel onderzoek er nodig is. Ook afgestemd op de risico's, want onnodig alles altijd voorlopen is ook waanzin. Liever extra aandacht op risicovolle plekken dan overal evenveel aandacht.

Suggestie2 Daarnaast denk ik ook dat een bepaalde vrijheid nodig moet blijven om een gedragscode werkbaar te houden.

Ook heb ik gemerkt dat veel waterschappen weer een eigen document schrijven die als 'de gedragscode' functioneert. Maar dit zijn dus eigenlijk alweer interpretaties van de goedgekeurde gedragscode. Hier heb ik meermaals spraakverwarring over gehad. Als adviseur ecologie toets ik een QS op de Wnb of op een gedragscode, maar niet op interne documenten. Mijn suggestie 3 hieromtrent is dus de gc zo duidelijk en kort mogelijk schrijven, zodat er niet 'geïnterpreteerd' hoeft te worden.

